

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Krimināltiesisko zinātņu katedra

Bakalaura darbs

Nedzimušas dzīvības un jaundzimušas bērna dzīvības krimināltiesiskā
aizsardzība

Saņemts

_____ katedrā

2010.g. ____.

_____
Sekretāra(-es) paraksts

Pilna laika klātienes nodaļas

6. semestra students

Lauris Rimaševskis

lr 07009

Zinātniskais vadītājs
Dr.hab.iur., prof. Uldis Krastiņš

Rīga, 2010

Saturs

Ievads	3
1.nodaļa. Dzīvības jēdziens krimināltiesību izpratnē	5
2.nodaļa. Jaundzimuša bērna slepkavība	10
2.1. Noziedzīga nodarījuma objekts	10
2.2. Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse.....	11
2.3. Noziedzīga nodarījuma subjekts.....	15
2.4. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse	21
2.5. Dalības un līdzdalības kvalifikācija.....	23
2.6. Norobežošana	26
3.nodaļa. Aborta neatļauta izdarīšana	30
3.1. Vēsturiskā attīstība	30
3.2. Noziedzīga nodarījuma objekts	32
3.3. Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse.....	33
3.4. Noziedzīga nodarījuma subjekts.....	34
3.5. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse	37
3.6. Problēmjasautājumi un iespējamie to risinājumi	37
4. nodaļa. Salīdzinājums ar ārvalstīm	41
4.1. Jaundzimuša bērna slepkavības izpratne	41
4.2. Grūtniecības pārtraukšanas izpratne	44
Kopsavilkums	50
Anotācija	52
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts	54
Pielikumi	59

Ievads

Tiesības uz dzīvību ir viena no cilvēka pamattiesībām, ko apstiprina arī šo fundamentālo tiesību nostiprināšana gan Latvijas Republikas Satversmes 93.pantā, kurš aizsargā cilvēka tiesības uz dzīvību, nosakot, ka „Ikviena tiesības uz dzīvību aizsargā likums”¹, gan starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos. Piemēram, 1948.gada 10.decembra ANO Starptautiskās Cilvēktiesību deklarācijas 3.pants nosaka, ka „Ikvienam ir tiesības uz dzīvību”²; Eiropas Padomes 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 2.pants norāda, ka „Ikviena tiesības uz dzīvību aizsargā likums”³; savukārt 1966.gada 16.decembra Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 6.panta pirmā daļa satur konkrētāku tiesību uz dzīvību definējumu, nosakot: „Katram cilvēkam no dzimšanas ir tiesības uz dzīvību. Šīs tiesības aizsargā ar likumu. Nevienam nedrīkst patvarīgi atņemt dzīvību”⁴.

Baznīcas vienmēr ir sludinājušas cilvēka dzīvības svētumu no ieņemšanas brīža līdz dabīgajai nāvei. Neapstrīdama un pašsaprotama ir sabiedrības nostāja, ka bērna un pieauguša cilvēka dzīvība ir tiesiski aizsargājama. Bet dažādi un pretēji viedokļi ir par vēl nedzimuša bērna dzīvības aizsardzību. Jautājums par dzīvības atņemšanu vēl nedzimušam bērnam vienmēr bijis viens no diskutablākajiem dažādu valstu sabiedrības, baznīcas un politiskajā darba kārtībā, izraisot pat protestus, pieprasot aizliegt abortus un mainīt likumus par prenatālā perioda dzīvības aizsardzību, jo saista to ar slepkavību. Citviet, savukārt, pieprasa legalizēt abortus, tā aizstāvēt bērna mātes tiesības uz dzīvību, veselību un izvēli grūtniecības pārtraukšanai.

Zināms, ka cilvēka, sākot no zīdaiņa vecuma līdz mūža beigām, attīstība ir nepārtraukts process. Arī no medicīnas viedokļa zināms, ka cilvēka dīglis mātes miesās iziet noteiktus attīstības posmus, kas turpinās pēc piedzimšanas, apstiprinot, ka dzīvības attīstība ir nepārtraukts process. Līdz ar to rodas jautājums, kad būtu jāsaik tiesiski aizsargāt cilvēka dzīvību un vai pastāv kāds kritērijs, pirms dzimšanas, dzimšanas laikā vai pēc piedzimšanas, sākot no kura būtu jāuzsāk dzīvības krimināltiesiskā aizsardzība.

---

¹ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. *Latvijas Vestnesis*, 1993. gada 1.jūlijs, Nr.43.

² ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=49 (aplūkots 2010. gada 18. aprīlī).

³ Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/eiropas_padomes_dokumenti/?doc=60 (aplūkots 2010. gada 18. aprīlī).

⁴ Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=50 (aplūkots 2010. gada 18. aprīlī).

Darba mērķis ir veikt pētījumu un izstrādāt priekšlikumus nedzimušas dzīvības un jaundzimuša bērna dzīvības krimināltiesiskās aizsardzības pilnveidošanai.

Lai sasniegtu mērķi, autors izvirza sekojošus uzdevumus:

1. veikt pētījumu par cilvēka dzīvības sākuma momenta noteikšanu;
2. analizēt Krimināllikuma⁵ 119.pantu - Jaundzimuša bērna slepkavība;
3. analizēt Krimināllikuma 135.pantu - Aborta neatļauta izdarīšana;
4. salīdzināt minēto Krimināllikuma normu redakcijas ar ārvalstu izpratni nedzimušas un jaundzimušas dzīvības krimināltiesiskajā aizsardzībā;
5. analizēt pieejamo tiesu praksi;
6. izvirzīt priekšlikumus nedzimušas dzīvības un jaundzimuša bērna dzīvības krimināltiesiskās aizsardzības pilnveidošanai.

Pētījuma uzdevumu veikšanai tika izmantota vēsturiskā metode, dzīvības izpratnes attīstības izpētei, ņemot vērā krimināltiesību normu attīstību laika gaitā; salīdzinošā metode, galvenokārt, lai parādītu atšķirīgās iezīmes jaundzimuša un nedzimuša bērna krimināltiesiskās aizsardzības jomā, Krimināllikuma un ārvalstu normu izpratnē, kā arī lai noteiktu kopīgās pazīmes šā jautājuma izpratnē; analītiskā metode, veicot Krimināllikuma 119.panta un 135.panta sastāvu analīzi, kā arī analizējot tiesu prakses materiālus.

Darba izstrādes laikā tiks izmantota bibliogrāfija: mācību literatūra, monogrāfijas, u.c., normatīvie akti, tostarp Latvijas un citu valstu krimināltiesību normatīvie akti, kā arī starptautiskie cilvēktiesību dokumenti, gan arī tiesu prakse.

---

⁵ Krimināllikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. gada 8. jūlijs, nr. 199/200.

1.nodaļa. Dzīvības jēdziens krimināltiesību izpratnē

Jautājums par cilvēka dzīvības sākumu ir atšķirīgs gan no zinātniskā viedokļa, gan medicīnas sasniegumiem. Tādēļ šo problēmu jāapskata no diviem aspektiem:

1. kad vispār var runāt par cilvēka dzīvības sākšanos;
2. no kura brīža sākas cilvēka dzīvības krimināltiesiskā aizsardzība pēc spēkā esošajām krimināltiesību normām, kas pamatā tiks analizēts šīs nodaļas ietvaros.

Vispārēji ikviena cilvēka dzīvība sākas viņa ieņemšanas brīdī, saplūstot viņa vecāku dzimumšūnām (var teikt, ka cilvēka dzīvība rodas vecāku dzimumšūnu kodolu saplūšanas brīdī). Saplūšanas rezultātā izveidojusies cilvēka pirmā šūna - zigota (apaugļota olšūna), kas ietver sevī visu cilvēka ģenētisko informāciju, kas nosaka cilvēka dzimumu, viņa acu, matu un ādas krāsu, un visas viņa iedzimtās īpašības. Jau vienas šūnas lielumā katrs cilvēks ir viņš pats, visā savā vienreizīgumā un neatkārtojamībā. Katrs cilvēks savas dzīvības sākuma posmā ir bijis tikai vienas šūnas lielumā.⁶ Arī ar zinātnes atzinumiem neapstrīdami ir pierādīts, ka cilvēka aizmetņa dzīvība sākas līdz ar ieņemšanas brīdi un tās „kvalitāte” pieaug līdz ar katru augļa attīstības posmu. Jau 12.grūtniecības nedēļā auglim piemīt trīs ļoti būtiskas funkcijas, atkarībā no kuru esamības vai neesamības nosaka robežu starp cilvēka dzīvību un nāvi – sirdsdarbība, elpošana un smadzeņu elektriskā aktivitāte.⁷

Tomēr jautājums par to, kad būtu jāsāk dzīvības krimināltiesiskā aizsardzība, vienmēr bijis aktuāls un par cilvēka dzīvības sākuma momentu tiesību zinātnē izteikti dažādi viedokļi. To galvenokārt nosaka tas, ka dzimšana ir ilgstošs process, bet šī notikuma iestāšanās kritēriji ir mainīgi atkarībā no zinātnes un praktiskās medicīnas sasniegumiem.

Tā, piemēram, T.Kondrašova pēc attiecīgajiem pētījumiem secinājusi, ka krievu krimināltiesību pētnieki cilvēka dzīvības sākumu saista ar šādiem pieciem faktoriem:

1. patstāvīgas elpošanas uzsākšana;
2. nabas saites pārgriešana;
3. pilnīga augļa atdalīšanās;
4. brīdis, kad auglis sāk atdalīties no mātes miesām;
5. dzemdību sākums.⁸

⁶ [B.a.] Kad sākas cilvēka dzīvība. <http://www.prolife.lv/page.php?8> (aplūkots 2010. gada 14. aprīlis).

⁷ Sīkāk sk.: Liholaja V. Bioētika un krimināltiesības. Latvijas Universitātes raksti. Juridiskā zinātne. Rīga: Latvijas Universitāte, 2008., Nr.740., 11.-13.lpp.

⁸ Кондрашова Т.В. Проблемы уголовной ответственности за преступления против жизни здоровья половой свободы и половой неприкосновенности. Екатеринбург, [б.и.]. 2000. С.12-13., citēts pēc Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 28.lpp.

No uzskaitījuma redzams, ka jautājums par cilvēka dzīvības sākuma momentu nav viennozīmīgs un šī notikuma iestāšanās kritēriji ir mainīgi, atkarīgi no zinātnes un medicīnas sasniegumiem, tādēļ nepieciešams šos T. Kondrašovas izteiktos pieņēmumus analizēt sīkāk.

Cilvēka dzīvības sākumu ar patstāvīgas elpošanas uzsākšanu atbalsta M.Grodzinskis, A.Krasikovs⁹, P.Mincs¹⁰, kuri uzskata, ka cilvēka dzīvības sākums saistāms ar brīdi, kad bērns pilnīgi atdalījies no mātes miesām un patstāvīgi sācis elpot. Arī medicīnā cilvēka dzīvības sākuma momentu saista ar patstāvīgās elpošanas uzsākšanu, tā tiesu medicīnā dzīva bērna piedzimšanas kritērijs ir ekstrauterinārās plaušu elpošanas sākšanās dzīvotspējīgam auglim, bet bērns, kas pēc piedzimšanas neelpo, tiek uzskatīts par nedzīvi dzimušu.¹¹

Arī M.Šargorodskis norāda, ka bērns uzsāk patstāvīgu dzīvi ar ekstrauterinārās elpošanas sākšanos vai ar nabassaites atdalīšanu, tāpēc, ja noziegums bijis vērstis pret vēl nedzimušu bērnu (augli), nodarījums jāuzskata nevis par slepkavību, bet par abortu.¹²

Piekrītot minētajiem viedokļiem, teorija par cilvēka dzīvības sākumu ar patstāvīgas elpošanas uzsākšanu neiztur kritiku, jo visbiežāk bērns pirmo ieelpu izdara 30 – 90 sekunžu laikā pēc piedzimšanas. Bez tam iespējami gadījumi, kad bērns pēc atdalīšanās no mātes miesām var kādu laiku neelpot dažādu medicīnisku iemeslu dēļ. Autoraprāt, ja par dzīvības sākuma momentu tiktu uzskatīta patstāvīgas elpošanas uzsākšana, tad rastos absurdi gadījumi, kuros netiktu aizsargāta cilvēka dzīvība šo laika sprīdi līdz elpošanas uzsākšanai. Arī A.Popovs norāda, ka zīdaiņa elpošanas neesamība neiznīcina iespēju viņu atzīt par dzīvu.¹³

Jānorāda, ka pastāv arī teorijas, kurās par dzīvības sākuma momentu uzskata brīdi, kad bērns pilnībā ir atdalījies no mātes miesām vai dzimšanas procesā atdalījusies kāda bērna daļa atdalījusies¹⁴. Tomēr šāda nostāja ir kritizējama ar tādiem pašiem argumentiem, kā teorija par patstāvīgas elpošanas uzsākšanu. Tādējādi autors pievienojas V.Liholajas izteiktajam viedoklim¹⁵, ka dzīvības sākuma moments nevar tikt noteikts tikai ar elpošanas uzsākšanas kritēriju vai jaundzimušā pilnīgu atdalīšanos no mātes miesām un par pareizāku būtu

---

⁹ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 28.lpp.

¹⁰ Mincs.P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V.Liholajas komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005., 205.lpp.

¹¹ Деңковскис А., Žukovs A., Kalmikovs K., Matiševs A. Tiesu medicīna (rokasgrāmata ārstiem). Rīga: Zvaigzne. 1981., 319.lpp.

¹² Шаргородский М.Д. Преступления против жизни и здоровья. Москва: Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1948. С.59., citēts pēc Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 28-29 lpp.

¹³ Попов А.Н. Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах. С-Петербург: Юридический Пресс, 2001. С.23.

¹⁴ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 31.lpp.

¹⁵ Turpat 33.lpp.

uzskatāms viedoklis, ka cilvēka dzīvības sākums krimināltiesību izpratnē saistāms jau ar dzemdību procesu.¹⁶ Kā norāda V. Liholaja, šāda viedokļa papildus argumentācija ir:

Pirmkārt, ir sirdsdarbība, ķermeņa temperatūra, bērna kustības dzemdību procesu gaitā liecina par to, ka dzīvība bērnam jau eksistē.

Otrkārt, attīstoties medicīnai, mediķi pārliecinājušies, ka auglis jau dzemdē uzrāda zināmas elpošanas kustības, kas kļūst regulāras beigu posmā, bet bieži tiek pārtrauktas sakarā ar dzemdību traumu.

Treškārt, jau minētais, ka nereti no bērna atdalīšanās brīža no mātes miesām līdz pirmajai patstāvīgajai ieelpai var paiet zināms laika sprīdis, dažreiz pat vairākas minūtes.¹⁷

Šādu nostāju atbalsta arī A. Piontkovskis, kurš norāda, ka vispareizāk ir aizsargāt cilvēka dzīvību jau pašā dzemdēšanas procesā, tāpēc par bērna slepkavību jāuzskata ne tikai jaundzimuša bērna nonāvēšana pēc augļa atdalīšanās no mātes miesām un bērna patstāvīgas dzīvības sākuma, bet arī dzemdību laikā izdarītā nogalināšana, kad dzimstošs bērns vēl nav sācis patstāvīgu dzīvību ārpus mātes miesām, piemēram, nāvējoša ievainojuma izdarīšana dzimstoša bērna galvā pirms tā brīža, kad viņš sāk elpot.¹⁸ Līdzīgu viedokli pauž arī A. Borodins uzskatot, ka māte, kas nonāvē savu dzimstošo bērnu, apzinās, ka viņas darbības ir vērstas uz dzīvības atņemšanu, bet nevis uz grūtniecības pārtraukšanu.¹⁹ Minētie autori aizstāv viedokli, ka cilvēka dzīvības sākums saistāms ar fizioloģisko dzemdību sākumu.

Šāda nostāja atbilst arī Krimināllikuma 119.panta redakcijai, kurā definēts pantā apskatāmā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laiks - “dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām”.

Tomēr dzemdības ir ilgstošs process, tādēļ nepieciešams to apskatīt sīkāk. Medicīnā dzemdībām izdala trīs periodus:

1. periods. Šī perioda laikā sākas un turpinās regulāras dzemdību sāpes, kā arī pieaug to biežums, ilgums. Šis periods ilgst 10 - 12 stundas sievietēm, kuras dzemdē pirmo reizi. Atkārtotu dzemdību gadījumā parasti tas ilgst 6 - 8 stundas. Tā laikā pakāpeniski atveras dzemdes kakls, lai bērns varētu izkļūt no dzemdes dobuma. Kad dzemdes kakls ir pilnībā atvēries, sākas dzemdību otrais periods.
2. periods jeb augļa izstumšanas periods. Tas parasti ilgst 2 - 3 stundas, bet pie atkārtotām dzemdībām – mazāk par stundu. Šajā periodā notiek augļa pilnīga atdalīšanās no mātes miesām. Vispirms lēni un pakāpeniski piedzimst bērna galviņa,

¹⁶ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 35.lpp.

¹⁷ Turpat 33.lpp.

¹⁸ [B.a] Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecības. 1947., 165.lpp.

¹⁹ Бородин С.В. Преступления против жизни. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. С.174 – 175.

tad - plecu josla un visbeidzot – viss pārējais ķermenis. Kad bērna ķermenis pilnībā ir atdalījies no mātes miesām un pārgriezta nabassaite, otrais periods ir noslēdzies.

3. periods jeb placentārais periods. Tas sākas pēc bērna piedzimšanas. Placenta atslāņojas no dzemdes sienām un izdalās no ķermeņa.²⁰

Nav vienota viedokļa par to, no kura dzemdību perioda būtu jāsāk runāt par cilvēka dzīvības krimināltiesisko aizsardzību, jo katrs no tiem satur noteiktas pazīmes, lai tiktu vērtēts kā dzīvības sākums krimināltiesību izpratnē. Kā norāda V.Liholaja, dominē divi viedokļi:

1. cilvēka dzīvība uzskatāma par sākušos līdz ar fizioloģisko dzemdību sākuma brīdi;
2. par cilvēka dzīvības sākumu uzskatāma augļa parādīšanās no dzemdību ceļiem.²¹

Autors pievienojas viedokļiem, ka par cilvēka dzīvības sākuma momentu krimināltiesību izpratnē jāuzskata šis otrais dzemdību periods, kad auglis sāk parādīties no dzemdību ceļiem. Šajā periodā objektīvi redzams, ka auglis pārvēršas par dzimstošu bērnu, kura dzīvību var sākt apdraudēt ar kaitīgām darbībām vai bezdarbību, tādēļ vēršanās pret bērna dzīvību brīdī, kad bērns parādās no mātes miesām, būtu uzskatāma par slepkavību, nevis abortu.

Tomēr medicīnas praksē ne reti ir gadījumi, kad grūtniece pati nevar dzemdēt dzemdību norises traucējumu vai augļa veselības dēļ. Šādos gadījumos pastāv iespēja veikt ķeizargriezieni. Pēc statistikas datiem šobrīd 16 % māmiņu katru gadu Latvijā piedzemdē bērnu ar ķeizargrieziena palīdzību un šāda tendence katru gadu pasaulē turpina pieaugt.²² Tā ir operācija, kuras laikā, atverot vēdera dobumu un pārgriežot dzemdes sienu, bērnu izņem no dzemdes. Šo operāciju veic arī gadījumos, ja mātei ir smaga slimība, kas normālu dzemdību laikā var apdraudēt viņas veselību un dzīvību. Ķeizargrieziena operācija var būt gan plānota, kad mātei dzemdību process var nemaz nesākties, gan arī neplānota, kad dzemdību procesā rodas kādi traucējumi normālai bērna nākšanai pasaulē. Šādos gadījumos, lai runātu par cilvēka dzīvības krimināltiesisko aizsardzību, jāvadās pēc analogijas ar dzemdību procesu, kad auglis otrajā dzemdību periodā sāk parādīties no mātes miesām, jo, arī veicot ķeizargriezieni, nabassaite tiek pārgriezta pēc bērna izņemšanas no mātes miesām un bērna elpošana var aizkavēties. Autoraprāt, arī ķeizargrieziena gadījumā cilvēka dzīvība krimināltiesībās jāsāk aizsargāt ar brīdi, kad operācijas laikā bērns sāk parādīties no mātes miesām.

---

²⁰ [B.a.] Dzemdības. Populārā medicīnas enciklopēdija. Rīga: Latvijas Enciklopēdiju izdevniecība, 1984. Pieejams: http://www.neslimo.lv/client/product/guest_doc_data.php?doc_id=4131 (aplūkots 2010. gada 17.aprīlī).

²¹ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 36. lpp.

²² [B.a.] Akūts ķeizargrieziena – kāpēc? <http://www.maminuklubs.lv/dzemdibas/akuts-keizargrieziens---kapec> (aplūkots 2010. gada 18. aprīlī).

Apskatot augstāk minēto, autors secina, ka no krimināltiesību viedokļa cilvēka dzīvības krimināltiesiskā aizsardzība sākas ar brīdi, kad dzemdību procesā vai operācijas laikā bērns sāk parādīties no mātes dzemdību ceļiem, jo vēršanās pret bērna dzīvību šajā laikā būtu uzskatāma par slepkavību, nevis abortu.

2.nodaļa. Jaundzimuša bērna slepkavība

Nepieciešamība apskatīt momentu, ar kuru brīdī krimināltiesībās tiek sākta cilvēka dzīvības krimināltiesiskā aizsardzība, ir aktuāla, lai pareizi kvalificētu noziedzīgus nodarījumus saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu, kurš paredz atbildību par sava bērna slepkavību, ko māte izdarījusi dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām to izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē. Lai arī lietas par jaundzimuša bērna slepkavībām pēdējo gadu tiesu praksē nav bieži atrodamas, minētais pants, autoraprāt, ir aktuāls, jo attīstoties medicīnas un zinātnes sasniegumiem ir nepieciešams grozīt tā šobrīd spēkā esošo redakciju, pielāgojot to mūsdienu attīstības līmenim.

Minētais noziedzīgais nodarījums ir mazāk smags noziegums un atzīstams par izdarītu mīkstinošos apstākļos (priviliģēts sastāvs). Likumdevējs minētajā pantā ir noformulējis šos mīkstinošos apstākļos, ietverot tajā vairākus nosacījumus:

1. tīši nonāvēts jaundzimis bērns;
2. slepkavība izdarīta dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām;
3. jaundzimuša bērna slepkavību izdarījusi viņa māte;
4. slepkavība izdarīta dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē;
5. piepeši radies nodoms.

Visi uzskaitītie kriminālatbildības nosacījumi ir obligāti konstatējami, pretējā gadījumā, ja kādu no tiem nevar konstatēt, slepkavību nevar kvalificēt saskaņā ar Krimināllikuma 119. pantu, jo nebūs noziedzīga nodarījuma sastāva.

2.1. Noziedzīga nodarījuma objekts

Krimināltiesībās ar noziedzīga nodarījuma objektu tiek saprastas valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu vai indivīdu intereses, ko apdraud konkrētais noziedzīgais nodarījums.²³ Likumdevējs Krimināllikuma 119. pantu ir iekļāvis Krimināllikuma Sevišķas daļas XII nodaļā (Nonāvēšana), no minētā izriet, ka nonāvēšanas objekts ir ar likumu aizsargātā cilvēka dzīvības interese (cilvēka dzīvība). Tātad arī jaundzimuša bērna slepkavības tiešais objekts ir dzimstoša vai tikko piedzimuša bērna dzīvības saglabāšanas interese, savukārt cietušais var būt dzimstošs vai tikko piedzimis bērns.

Kā jau autors noskaidroja darba 1.nodaļa, cilvēka dzīvības krimināltiesiskā aizsardzība sākas ar brīdi, kad bērns dzemdību procesā sāk parādīties no mātes dzemdību ceļiem, kas arī

---

²³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008., 91 - 96. lpp.

atbilst Krimināllikuma 119.pantā definētajam nodarījuma izdarīšanas laikam - "dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām". Tikai pareiza izpratne par dzīvības sākuma momentu var nodrošināt šīs, autoraprāt, sarežģītās krimināltiesību normas precīzu un vienveidīgu piemērošanu tiesu praksē.

2.2. Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse

Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse ir personas uzvedības ārējā izpausme, kas rada vai var radīt kaitīgas izmaiņas apkārtējā pasaulē. Krimināllikuma Sevišķās daļas normās likumdevējs kā noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīmi bieži vien ietvēris ne tikai darbību vai bezdarbību, bet arī kaitīgās sekas, kas iestājušās darbības vai bezdarbības rezultātā, saistot šo apstākli ar pabeigtu noziedzīga nodarījuma jēdzienu.²⁴

Nonāvēšana ir vainīgā prettiesiska iedarbība uz dzīvu cilvēku un uzskatāma par pabeigtu ar cietušā nāves iestāšanās brīdi. Līdz ar to Krimināllikuma 119. pantā ietvertais nozieguma sastāvs satur norādi ne tikai uz darbību vai bezdarbību, bet būs arī nepieciešamas papildus pazīmes - kaitīgās sekas (cilvēka nāve) un cēloņsakarība, kā arī obligāti konstatējamās Krimināllikuma 119.pantā minētās objektīvās puses papildpazīmes – cietušais un noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laiks.

2.2.1. Noziedzīgs nodarījums darbības vai bezdarbības formā

Par darbību krimināltiesību nozīmē uzskatāma personas apzināta aktīva, kaitīga un prettiesiska uzvedība, ar ko tiek realizēta šīs persona griba, un tā rezultātā tiek izdarīts Krimināllikumā paredzēts ar likumu aizsargāto interešu apdraudējums.²⁵

Krimināllikuma 119.panta gadījumā par darbību tiks uzskatīta bērna žņaugšana, slīcināšana, ievainojot dzīvībai svarīgus orgānus, u.c. Tā, piemēram, krimināllietā pret L.L., kurā apsūdzētā, jau bērnam piedzimstot, ļāva viņam nokrist uz grīdas, tad uzlika tam uz sejas roku un segas pārvalka stūri, tādā veidā viņu nosmacējot²⁶; I.G. pēc dzemdībām savu bērnu iesvieda upē uz slūžu akmeņiem, kā rezultātā iestājās bērna nāve²⁷; citā krimināllietā

²⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008., 111. lpp.

²⁵ Turpat 119. lpp.

²⁶ Krimināllietā Nr. 1-159, 1995., Talsu rajona tiesas arhīvs, citēts pēc Liholaja V. Pretrunīga tiesu prakse Krimināllikuma 119.panta un 125.panta 3. daļas piemērošanā. Likums un tiesības, 2001, Nr.2.

²⁷ , Krimināllietā Nr. 1-89, 1995., Dobeles rajona tiesas arhīvs, citēts pēc Liholaja V. Pretrunīga tiesu prakse Krimināllikuma 119.panta un 125.panta 3. daļas piemērošanā. Likums un tiesības, 2001., Nr.2.

apsūdzētā savu tikko piedzimušo meitenīti iemeta pa lūku tualetē, kur bērns nosmaka, viņa elpošanas ceļiem aizsprostojoties ar fekālijām²⁸.

Krimināltiesiskā nozīmē bezdarbība ir apzināta personas gribai atbilstoša, pasīva, kaitīga un prettiesiska uzvedība, kas izpaudusies tādā veidā, ka persona nav pildījusi viņai uzliktos tiesiskos pienākumus, ar ko nodarīts vai varējies tikt nodarīts kaitējums ar Krimināllikumu aizsargātām interesēm.²⁹ Tā izpaužas tādējādi, ka personai bijis pienākums rīkoties noteiktā veidā, bet šo prasību persona nav izpildījusi, kaut gan ir bijusi reāla iespēja to izpildīt. Arī noziedzīgai bezdarbībai jābūt apzinātai, tai raksturīga noteikta kaitīguma smaguma pakāpe un prettiesiskums.³⁰

No augstāk minētā izriet, ka bezdarbība ir sodāma tikai ar nosacījumu, ja personai bija pienākums aktīvi rīkoties un bija reālas iespējas to darīt, lai novērstu cietušā dzīvības apdraudējumu.

Saskaņā ar Civillikuma³¹ 179.pantu vecākiem ir pienākums rūpēties par savu bērnu. Tātad, gadījumos, kad jaundzimušā bērna māte, atrodoties grūtniecības un dzemdību izraisītā stāvokļa ietekmē, atstāj savu bērnu bezpalīdzības stāvoklī, kā rezultātā iestājas bērna nāve, šāds nodarījums var tikt kvalificēts saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu, ja tiek konstatētas visas kvalifikācijai nepieciešamās pazīmes.

Tā, piemēram, krimināllietā M.R. apsūdzībā konstatēts, ka M.R. savā dzīves vietā, virtuvē virs spaiņa, kurā pirms tam ielēja nedaudz ūdens un ielika lupatas, dzemdēja bērnu, kuram nenosēja nabas saiti, neapmazgāja un nepabaroja viņu, bet atstāja gulēt spainī, pati aiziedama uz citu telpu. Apmēram pēc stundas atgriezusies virtuvē, M.R. mirušā jaundzimušā ķermenīti ietina spainī bijušajās lupatās un iebāza polietilēna maisā, kuru noslēpa skapī, bet pēc divām dienām iemeta atkritumu aizvākšanas mašīnā.³² No minētās lietas redzams, ka M.R. pieļāva bezdarbību apstākļos, kad viņas pienākums bija nodrošināt jaundzimušā veselības un dzīvības saglabāšanu, ko M.R. bija spējīga izdarīt.

2.2.2. Sekas

Ar kaitīgām sekām jāsaprot tāda kaitējuma nodarīšanu ar Krimināllikuma aizsargātām interesēm, kas radies citas personas prettiesiskas darbības vai bezdarbības rezultātā.³³

²⁸ Krimināllietā Nr. 1-209, 1993., Aizkraukles rajona tiesas arhīvs.

²⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008., 111.lpp.

³⁰ Turpat. 119.lpp.

³¹ Civillikums. Pirmā daļa. Ģimenes tiesības: LR likums. *Zinotājs*, 1993. gada 10. jūnijs, Nr.22/23.

³² Latgales apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas 2006. gada 3. februāra spriedums lietā Nr.K03-29/06.

³³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008., 125.lpp.

Lai Krimināllikuma 119. pantā ietvertu nodarījumu atzītu par pabeigtu, nepieciešama kaitīgo seku iestāšanās - bērna bioloģiskā nāve, t.i., brīdis, kad iestājas organisma dzīvības funkciju neatgriezenisks zudums, kas nav novēršams ar intensīvās terapijas metodēm.³⁴ Tā, piemēram, N.E. sešas stundas nodzīvojušā sava bērna muti un deguna atveres aizspieda ar rokām, kā rezultātā jaundzimušajam nebija iespējas elpot, kā rezultātā iestājas sekas - bērna nāve³⁵; M.P., kura dzemdēja mežā, sūnās izkašņāja bedri, ielika tajā bērnu un uzlika viņam uz sejas sūnas, un apmeta ar smiltīm un papardēm, kā rezultātā iestāja bērna nāve³⁶.

Ja no vainīgās personas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ nāve nav iestājusies, tad nodarījums vērtējams kā jaundzimuša bērna slepkavības mēģinājums. Krimināllikuma 15.panta ceturtā daļa nosaka, ka par nozieguma mēģinājumu atzīstama apzināta darbība (bezdarbība), kas tieši vērsta uz tīšu tā izdarīšanu, ja noziegums nav izdarīts līdz galam no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ. Tā, piemēram, jaundzimušais bērns, kas atstāts pagrabā, lai viņš tur nomirtu no gaisa un barības trūkuma, kā arī no aukstuma, gandrīz pēc diennakts tika atrasts dzīvs un viņa dzīvību mediķiem izdevās glābt.³⁷ Šādā gadījumā mātes nodarījums kvalificējams saskaņā ar Krimināllikuma 15.panta ceturto daļu un 119.pantu.

2.2.3. Cēloņsakarība

Gan krimināltiesību teorijā, gan tiesu praksē³⁸ konsekventi tiek realizēts noteikums, ka persona par noziedzīgu nodarījumu atbild vienīgi tādos gadījumos, kad pastāv cēloņsakarība starp prettiesisko darbību vai bezdarbību un tām sekām, kas iestājušās šīs darbības vai bezdarbības rezultātā, ja tās ietvertas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmju skaitā³⁹.

Cēloņsakarība krimināltiesībās ir tāda objektīvā saikne starp prettiesisko darbību vai bezdarbību un to radītajām laika ziņā sekojošajām kaitīgajām sekām, kurā darbība vai bezdarbība sagatavo un nosaka seku iestāšanās reālu iespēju, un darbība vai bezdarbība ir galvenais noteicošais faktors, kas neizbēgami radījis kaitīgās sekas.⁴⁰ Tas nozīmē, ka

³⁴ Sīkāk sk.: Janule P. Cilvēka dzīvības izbeigšanās krimināltiesiskā aizsardzība. *Jurista vārds*, 03.03.2007., Nr.14.

³⁵ Krimināllieta Nr. 1-264, 1994., Daugavpils rajona tiesas arhīvs.

³⁶ Krimināllieta Nr. 1-158, 1992., Cēsu rajona tiesas arhīvs, citēts pēc Liholaja V. Pretrunīga tiesu prakse Krimināllikuma 119.panta un 125.panta 3. daļas piemērošanā. *Likums un tiesības*, 2001, Nr.2.

³⁷ Krimināllieta Nr. 1-51, 1992., Jēkabpils rajona tiesas arhīvs, citēts pēc Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 72. lpp

³⁸ Piemēram, sk.: LR Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 12.decembra spriedums lietā Nr. SKK - 683/2007. Publicēts: http://www.at.gov.lv/files/archive/department2/2007/skk%20683_7_f.doc (aplūkots 2010. gada 18.aprīlī).

³⁹ Sīkāk sk.: Vīnkalna E. Cēloņsakarības jēdziens krimināltiesībās saistībā ar tā vēsturisko attīstību. Latvijas Universitātes raksti. Juridiskā zinātne, 2004., Nr.667., 36 – 43.lpp.

⁴⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības.Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008., 133.lpp.

jaundzimušā slepkavības gadījumā jāpierāda cēloņsakarība starp vainīgās personas darbību vai bezdarbību un jaundzimušā nāvi.

Tā, piemēram, jau minētajā krimināllietā pret M.R., tiesa nekonstatēja cēloņsakarību starp M.R. nodarījumu un jaundzimušā nāvi, jo no ekspertīzes atzinuma izriet, ka bērns piedzimis dzīvs, tomēr konkrētos apstākļos viņš nevarēja izdzīvot, jo dzemdību procesa gaitā radās dzemdību trauma ar asins izplūdumiem zem galvas mīkstajiem apvalkiem, kas bija jaundzimušā nāves cēlonis. Pie šādiem apstākļiem tiesa atzina, ka M.R. ir vainojama jaundzimušā atstāšanā bez palīdzības un notiesāja saskaņā ar Krimināllikuma 141. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu. Jānorāda, ka ņemot vērā visus lietus apstākļus, šādai kvalifikācijai autors piekrist nevar, bet sīkāk šis jautājums tiks apskatīts darba 2.6. sadaļā par norobežošanu.

2.2.4. Cietušais

Kā viens no kriminālatbildības nosacījumiem saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu – noslepkavots tiek jaundzimis bērns. Medicīnā, skaidrojot terminu “jaundzimušais”, tiek minēti dažādi laika periodi, piemēram, par jaundzimušu tiek uzskatīts bērns pirmo trīs – četru nedēļu laikā, kad notiek viņa adaptācija apkārtējā vidē u.c.⁴¹, turpretim vienots viedoklis par jaundzimušā definīciju ir tiesu medicīnā, kur par tādu tiek uzskatīts zīdains līdz mēneša vecumam.⁴²

Tomēr analizējot Krimināllikuma 119.pantu kopumā, autors secina, ka medicīnā pieņemtie jaundzimušā kritēriji nevar tikt piemēroti automātiski un cietušā jēdziens jāskata kopsakarā ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laiku.

Jāatzīmē, ka, runājot par cietušo, jāņem vērā arī Krimināllikuma 119.pantā ietvertais nosacījums - “par sava bērna slepkavību, ko māte izdarījusi”, ko autors darbā apskatīs analizējot noziedzīga nodarījuma subjekta pazīmes.

2.2.5. Noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laiks

Obligāts nosacījums, lai slepkavību kvalificētu saskaņā ar Krimināllikuma 119. pantu, ir slepkavības izdarīšanas laiks, proti, slepkavība izdarīta dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām, kas ir šī nodarījuma objektīvās puses papildpazīme.

---

⁴¹ Sīkāk sk.: Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 42.lpp.

⁴² Deņkovskis A., Žukovs A., Kalmikovs K., Matīševs A. Tiesu medicīna (rokasgrāmata ārstiem). Rīga: Zvaigzne, 1981., 315.lpp.

Pirmkārt, jaundzimis bērns atzīstams par tādu ar brīdi, kad dzemdību laikā kāda tā ķermeņa daļa sāk parādīties no mātes miesām, tātad sākot ar šo brīdi var runāt par slepkavības izdarīšanu dzemdību laikā.

Otrkārt, analizējamais pants paredz, ka slepkavība var tikt izdarīta tieši pēc dzemdībām.

Kas ir jāsaprot ar laika posmu “tieši pēc dzemdībām” un kādas ir tā robežas, skaidro jau pie iepriekš darbā apskatītais dzemdību procesa, kura gaitā izšķir trīs periodus: 1. periods, kurā sākas dzemdības; 2. periods jeb augļa izstumšanas periods, kad notiek augļa pakāpeniska atdalīšanās no mātes miesām; 3. periods jeb placentārais periods, kas sākas pēc bērna piedzimšanas – pilnīgas atdalīšanās no mātes miesām.⁴³ Ar šo trešo periodu arī dzemdību process beidzas un turpmāko laika posmu pēc dzemdībām gan medicīnā, gan krimināltiesībās sauc par pēcdzemdību periodu, jo jaundzimušais ir nācis pasaulē un uzsācis patstāvīgu dzīvi ārpus mātes miesām, tāpēc viņa tīša noslepkavošana pēc šī perioda uzskatāma jau par izdarītu pēc dzemdībām.

Problēmas rodas ar termiņa noteikšanu – cik ilgi tas ilgst un kad tas beidzas, lai varētu runāt par slepkavību mīkstinošos apstākļos saskaņā ar Krimināllikuma 119. pantu. Nevar piekrist viedokļiem, ka termiņš būtu jānosaka konkrētās stundās vai dienās⁴⁴, bet jāpievienojas uzskatam, ka jēdziens “tieši pēc dzemdībām” ir cieši saistīts ar dzemdību izraisītu psihisko un fizioloģisko stāvokli, kurš tiek atzīts par dominējošo un ir par pamatu, lai slepkavību atzītu par izdarītu mīkstinošos apstākļos.

2.3. Noziedzīga nodarījuma subjekts

Noziedzīga nodarījuma subjekts ir persona, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Par subjektu atzīstams noziedzīga nodarījuma izdarītājs, līdzizdarītājs dalības gadījumā un līdzdalībnieks. Lai personu sauktu pie kriminālatbildības saskaņā ar Krimināllikumu, tai jāatbilst vairākām Krimināllikumā uzskaitītām pamatpazīmēm: fiziska, četrpadsmit gadu vecumu sasniegusi (Krimināllikuma 11.pants), pieskaitāma persona, par kādu saskaņā ar Krimināllikuma 13.pantu tiek atzīta persona, kura noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī ir varējusi saprast savu darbību un to vadīt to.⁴⁵

---

⁴³ Sīkāk sk.: darba 7.lpp.

⁴⁴ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 43.lpp.

⁴⁵ Sīkāk par noziedzīga nodarījuma subjektu skatīt: Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums.Teorija.Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 46 – 52. lpp.

Tomēr jautājums par analizējamā panta subjektu, autoraprāt, nav tik vienkāršs, jo Krimināllikuma 119. pants paredz, ka māte noslepkavo savu jaundzimušo dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē. No tā izriet, ka likumdevējs, minētajā pantā, definējis nozieguma speciālo (īpašo) subjektu, izvirzot divas subjektam obligāti konstatējamās papildus pazīmes: noziegumu izdara bērna māte un noziegums izdarīts dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvoklī.

2.3.1. Noziegumu izdara bērna māte

Analizējamais pants paredz, ka māte noslepkavo savu jaundzimušo. No minētā izriet, divi būtiski nosacījumi:

1. pie kriminālatbildības par jaundzimuša bērna slepkavību saucama tikai sievietes dzimuma persona;
2. noslepkavots tiek savs bērns.

Apskatot augstāk minētās pazīmes, autors secina, ka par noziedzīgā nodarījuma izdarītāju var būt pieskaitāma un četrpadsmit gadu vecumu sasniegusi dzimstoša vai nupat piedzimuša bērna māte, kas noslepkavo savu jaundzimušo bērnu. Tomēr analizējamā nozieguma subjekta konstatēšana nav tik viennozīmīga un vienkārša.

Mūsdienās, attīstoties zinātnei un medicīnai, ir radīta iespēja, ka sieviete savā organismā var iznēsāt no citas sievietes apaugļotas olšūnas augli. Šādā gadījumā sievieti, kura uz vienošanās pamata iznēsā bērnu, sauc par surogātmāti, bet vienošanos starp domātajiem vecākiem - sievieti un vīrieti, kuri vēlas bērnu, bet to nespēj radīt, un sievieti, ar kuru tiek nolīgts, ka pēc mākslīgās apaugļošanas sievietei iestāsies grūtniecība un pēc dzemdībām viņa iznēsāto bērnu atdos domātajiem vecākiem adopcijai, sauc par surogāciju.⁴⁶

Kā jau tika minēts, atbilstoši Krimināllikuma 119.pantam, māte saucama pie atbildības par sava bērna slepkavību. Tādējādi svarīgi konstatēt, vai surogācijas gadījumā bērns, kurš piedzimis, ir uzskatāms par savu bērnu surogātmātei un vai surogātmāte uzskatāma par apskatāmā privilēģētā nozieguma subjektu.

Kā norāda G. Vēvere, tad gadījumā, ja surogātmāte nogalina bērnu, ko tā dzemdējusi, atrodoties fizioloģiskā un psihiskā stāvoklī, ko izraisījušas dzemdības, tā nevar tikt saukta pie atbildības saskaņā ar Krimināllikuma 119. pantu, bet viņas nodarījums kvalificējams pēc Krimināllikuma 117. panta 2. punkta.⁴⁷ Minētā autore interpretējusi šo normu gramatiski, norādot, ka jēdziens "sava bērna māte" nav identisks jēdzienam "bērna māte", jo katra

⁴⁶ [B.a.] Būt vai nebūt surogātmātēm Latvijā. <http://woman.delfi.lv/gimene/berni/but-vai-nebut-surogatmatem-latvija.d?id=14572817> (aplūkots 2010. gada 15. aprīlī).

⁴⁷ Vēvere G. Jaundzimuša bērna slepkavība. *Jurista Vārds*, 23.09.2008., Nr.36.

sieviete, kas ir dzemdējusi bērnu, uzskatāma par māti (bērna māti), bet ne par sava bērna māti, nonākot pie secinājuma, ka bērna māte saskaņā ar Civillikuma 146. pantu ir bērna faktiskā māte, kas surogācijas gadījumā ir surogātmāte.⁴⁸ Vispārēji šādi apgalvojumi ir loģiski un tiem autors var piekrist, tomēr tikai ar nosacījumu, ka surogācija Latvijā ir legāla.

Lai arī atsevišķi Latvijas normatīvajos aktos surogācija nav regulēta un civiltiesībās valda princips “viss, kas nav aizliegts, ir atļauts” surogācija kā tāda Latvijā, tāpat kā vairums valstu, nav likumīga. Šāds secinājums izriet no Seksuālās un reproduktīvās veselības likuma⁴⁹ 15.panta 4.punkta, kurš nosaka, ka nav atļauts izmantot donora dzimumšūnas vai embriju komerciālos nolūkos, kā arī jau no pieminētā Civillikuma 146.panta, kurš nosaka, ka par bērna māti atzīstama sieviete, kas bērnu dzemdējusi.

Tāpat nav iespējama situācija, ka Latvijā par bērna māti varētu tikt atzīta sieviete, kura par tādu kļūst saskaņā ar vienošanos. Vienīgā iespēja sievietei kļūt par citas sievietes dzemdēta bērna māti ir pēc bērna nākšanas pasaulē adopcijas procesa kārtībā saskaņā ar Civillikumu.

No augstāk minētā izriet, ka G. Vēberes apgalvojumi ir apšaubāmi un autors piekrīt jau iepriekš izteiktajiem tiesībzinātnieku viedokļiem, ka tieši tās personas organismā, kura iznēsā bērnu, noris ar grūtniecību un dzemdībām saistītie procesi, kas var izraisīt psihisko un fizioloģisko stāvokli, kura ietekmē izdarītu jaundzimušā slepkavību likumdevējs atzinis par privilēģētu, un par šādas slepkavības subjektu atzīstama bērna faktiskā māte, t.i., sieviete kura bērnu iznēsājusi un dzemdējusi.⁵⁰

Autors secina, ka arī surogātmāte jaundzimuša bērna slepkavības gadījumā var tikt atzīta par noziedzīga nodarījuma subjektu saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu. Tomēr precizitātes labad, lai nerastos šaubas par nozieguma subjektu jaundzimušas bērna slepkavības gadījumā, būtu nepieciešams grozīt Krimināllikuma 119.pantu, aizstājot jēdzienu “par sava bērna slepkavību, ko māte izdarījusi” ar jēdzienu “sieviete, kura bērnu iznēsājusi un dzemdējusi.”

Savukārt vēl sarežģītāka situācija var veidoties gadījumā, kad persona, kura veikusi dzimumu maiņas operāciju un juridiski atzīta par vīrieti, saglabājot sievietes reproduktīvos orgānus, iznēsā bērnu. Šāds gadījums pavisam nesen noticis ASV.⁵¹ Objektīvi skatoties, šādā situācijā tikai šis vīrietis varētu piedzīvot tādu grūtniecības un dzemdību procesa izraisītu

⁴⁸ Vēvere G. Jaundzimuša bērna slepkavība. *Jurista Vārds*, 23.09.2008., Nr.36.

⁴⁹ Seksuālās un reproduktīvās veselības likums. LR: likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2002. gada, 19. februāris, Nr.27.

⁵⁰ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 59. lpp; Попов А.Н. Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. С.48 – 50.

⁵¹ [B.a.] Amerikānis gatavojas dzemdēt. <http://www.apollo.lv/portal/life/articles/123640> (aplūkots 2010.gada 16.aprīlī); Beatie T. Labor of Love http://advocate.com/Society/Commentary/Labor_of_Love/ (aplūkots 2010.gada 16. aprīlī).

psihisku un fizioloģisku stāvokli, kas varētu pamudināt viņu uz sava bērna slepkavību.

Tomēr saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu par slepkavības subjektu atzīstama bērna māte, tādējādi tiek norādīts subjekta dzimums – sieviete, kas liedz kvalificēt jaundzimuša bērna slepkavību saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu, ja slepkavības izdarītājs juridiski ir vīrietis, tomēr tajā pašā laikā arī iznēsā un dzemdē savu bērnu.

Šāda juridiska konstrukcija paplašina līdz šim tradicionālo izpratni par bērna mātes jēdzienu, tādēļ būtu nepieciešams precizēt Krimināllikuma 119.pantu, nenorādot subjekta dzimumu. Šāda panta redakcija, kurā nav norādīts subjekta dzimums, ļautu izvairīties no jau minētajiem gadījumiem, kas liedz personas nodarījumu kvalificēt par izdarītu mīkstinošos apstākļos, jo arī Latvijā bijuši sarežģīti gadījumi saistībā ar dzimumu maiņu un likumdevējs vilcinājies šo lietu noregulēt normatīvajos aktos. To ilustrē arī tiesu prakse, norādot, ka valstij ir pienākums atzīt personas dzimuma maiņu atbilstoši dzimumu raksturojošo pazīmju (bioloģisko kritēriju, izskata, ārējās ķermeņa uzbūves, psiholoģijas un sociālās uzvedības) kopumam, lai tiktu novērsta situācijas, kad personai rodas atšķirība starp tās faktisko un juridisko statusu.⁵²

Tādējādi nepieciešams precizēt jau doto priekšlikumu, kurā autors ieteica aizstāt jēdzienu “par sava bērna slepkavību, ko māte izdarījusi” ar jēdzienu “sieviete, kura bērnu iznēsājusi un dzemdējusi”, pēdējā aizstāt vārdu “sieviete” ar vārdu “persona”. Tā no speciālā subjekta pazīmēm tiktu izslēgts subjekta dzimums un speciālo subjektu veidotu pazīme – persona, kura iznēsājusi un dzemdējusi savu bērnu, tā precizējot Krimināllikuma 119.pantu.

Šādu apgalvojumu daļēji atbalsta G.Vēbere, reizē arī kritizējot to. Minētā autore norāda, ka izvēloties jēdzienu "persona, kas dzemdējusi bērnu", tas būtu precīzāks un aptverošāks nekā "persona, kas iznēsājusi un dzemdējusi bērnu", jo nākotnē, attīstoties medicīnai, var rasties iespējas, ka viena persona varētu iznēsāt bērnu, bet cita to dzemdēt.⁵³

Jāatzīst, ka jēdziens "persona, kas dzemdējusi bērnu" būtu precīzāks un neveidotu liekvārdību, tomēr autors nevar piekrist G.Vēberes pamatojumam, jo faktiski persona būs viena un tā pati, kura iznēsās un kura dzemdēs bērnu. Tā, piemēram, gadījumā, ja bērns tiek pārvietots no vienas personas citā grūtniecības 18. nedēļā, kad līdz dzemdībām vēl jāpaiet zināmam laika posmam, bērns tik un tā vēl būs jāiznēsā līdz viņa nākšanai pasaulē. Turpretim, ja bērns tiktu izņemts no vienas personas un pārvietots citā grūtniecības pēdējā dienās vai nedēļā, tad šāda operācija jau būtu uzskatāma par ķeizargriezienu vai dzemdībām un tādā gadījumā nav saskatāma nepieciešamība bērnu ievietot citā personā. Tātad abos

---

⁵² LR Augstākās tiesas Senāta 2008. gada 14. janvāra spriedums lietā Nr. SKA – 5/2008. Publicēts: http://www.at.gov.lv/files/archive/departments3/2008/ska-5-08_dzimumu_maina.doc (aplūkots 2010.gada 8.maijā).

⁵³ Vēvere G. Jaundzimuša bērna slepkavība. *Jurista Vārds*, 23.09.2008., Nr.36.

gadījumos tikai vienas personas organismā noritēs gan ar grūtniecību, gan dzemdībām saistītie procesi, kas var izraisīt psihisko un fizioloģisko stāvokli, kas ir par pamatu nozieguma kvalifikācijai saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu.

Tādējādi, mūsdienās, kad strauji attīstās medicīna un rodas jaunas iespējas kā iejaukties bērna ieņemšanas, iznēsāšanas un dzemdēšanas procesos, būtu nepieciešams Krimināllikuma 119.panta dispozīciju precizēt, nenorādot subjekta dzimumu, kurš iznēsā un dzemdē bērnu, lai tiesību normu piemērotājiem nerastos nekādas šaubas par analizējamā nozieguma subjektu. Krimināllikuma 119. pants varētu tikt izteikts šādā redakcijā:

119.pants. Jaundzimuša bērna slepkavība

Par bērna slepkavību, ko izdarījusi persona, kura dzemdējusi bērnu, ja tas izdarīts dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām to izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē, — soda [...]

2.3.2. Noziegums izdarīts dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvoklī

Krimināltiesību literatūrā atrodami pretrunīgi viedokļi par to, kas īsti ir jāsaprot ar šo dzemdību izraisīto “īpašo” stāvokli un kā tas konstatējams.

Tā, piemēram, M. Šargorodskis uzskata, ka sievietē dzemdību procesā nevar tikt uzskatīta kā pilnīgi spējīga apzināties savu rīcību, pilnībā valdīt pār sevi, un ka tieši šāds sievietes stāvoklis dzemdību laikā ir pamats ikvienas jaundzimušā slepkavības atzīšanai par izdarītu mīkstinošos apstākļos.⁵⁴ Arī D. Mežulis norāda, ka dzemdētāja neizbēgami atrodas dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē, tāpēc pareizāk būtu uzskatīt, ka ikviena jaundzimušā bērna slepkavība, ko izdarījusi bērna māte dzemdību laikā vai tieši pēc tam, atbilst Krimināllikuma 119.panta pazīmēm, norādot, ka likums neprasa konstatēt, ka vainīgā slepkavību izdarījusi, būdama dzemdību izraisītā psihiskā vai fizioloģiskā stāvokļa ietekmē.⁵⁵ Jānorāda, ka LPSR kriminālkodeksa⁵⁶ atbildība par jaundzimuša bērna slepkavību bija paredzēta 100.pantā, nenorādot uz dzemdību izraisītu psihiska vai fizioloģiska stāvokļa ietekmi. Tomēr, autoraprāt, arī tad norāde “dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām” bija par pamatu, lai tiesa katrā konkrētajā gadījumā izskatītu jautājumu par šāda stāvokļa iespējamu konstatēšanu.

---

⁵⁴ Шаргородский М.Д. Преступления против жизни и здоровья. - Москва: Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1948, С.88., citēts pēc Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2009., 168.lpp

⁵⁵ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavošana, izvarošana, draudi un citi noziegumi. Rīga, Apgāds “Zvaigzne ABC”, 2001., 89 – 91.lpp.

⁵⁶ Latvijas kriminālkodekss. Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1994.

Šādiem apgalvojumiem autors nevar piekrist, jo dzemdības var izraisīt un var arī neizraisīt šo “īpašo” stāvokli. Ja tiktu prezumēts, ja jebkura persona pēc dzemdībām atrodas šādā stāvoklī, tad tiktu pieļauti gadījumi, ka personai, kura izdarījusi slepkavību, ļauj izvairīties no bargāka soda, kāds tas būtu saskaņā ar Krimināllikuma 117. panta 2. punktu. Tādējādi jāpiekrīt V.Liholajai, ka likumdevējs prasa konstatēt slepkavības izdarīšanu dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē, un tas tieši izriet no Krimināllikuma 119.panta dispozīcijas.⁵⁷ Arī A.Popovs norāda, ka tikai tāds ar kompleksās tiesu psiholoģiskās - tiesu psihiatriskās ekspertīzes atzinumu konstatēts īpašs sievietes psihiskais un fizioloģiskais stāvoklis, kas liedz viņai visā pilnībā saprast savu darbību vai vadīt to, tiek atzīst par mīkstinošu apstākli jaundzimuša bērna slepkavības gadījumā.⁵⁸

Šādu nostāju apstiprina arī ambulatorās tiesu psihiatriskās – psiholoģiskās ekspertīzes atzinums krimināllietā D.B. apsūdzībā, kurā norādīts, ka dzemdību laikā D.B. stāvoklis bijis parasts un tipisks dzemdībām, apsūdzētā izjutusi dzemdību sāpes ar psihoemocionālu sasprindzinājumu un vēlējusies, lai tas viss ātrāk beigtos. No minētā atzinuma izriet, ka apsūdzētā pirms nozieguma realizēšanas un tā izdarīšanas brīdī nav atradusies tādā stāvoklī, kas varētu būtiski ietekmēt viņas spējas saprast un kontrolēt savu rīcību.⁵⁹

Tomēr tiesu praksē var atrast piemērus ar dažādiem risinājumiem. Tā, piemēram, krimināllietā O.N. apsūdzībā saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 2.punktu, kurā tiesa pamatoti nepiekrita aizstāvja viedoklim, ka O.N. nodarījums kvalificējams saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu, jo, kā apgalvoja aizstāvis, jebkurā gadījumā, kad māte noslepkavo savu jaundzimušo bērnu dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām, esot saskatāms šā priviliģētā sastāva pazīmes⁶⁰.

Turpretim krimināllietā I.Č. apsūdzībā konstatēts, ka viņa pēc dzemdībām ar palagu aizspieda piedzimušā dēla degunu, muti un nosmacēja viņu, par ko tika apsūdzēta Krimināllikuma 117.panta 2. punktā paredzētās slepkavības izdarīšanā. Tiesa I.Č. nodarījumu pārkvalificēja uz krimināllikuma 119.pantu, uzskatot, ka slepkavība izdarīta dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē, norādot, ka apsūdzētajai I.Č. neviens nebija aizdevis naudu, arī viņas draugs bija atteicis palīdzību un viņa bija atstāta pilnīgi viena. Bez tam apgādībā jau bija divi bērni, no kuriem viens invalīds un arī otrs bieži slimojis, kā arī materiālie un sadzīves apstākļi bija ļoti smagi. Kad sākās dzemdības, apsūdzētā ļoti satraucās,

⁵⁷ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 50.lpp.

⁵⁸ Попов А.Н. Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. С.37.

⁵⁹ Kompleksās ambulatorās tiespsihiatriskās – tiespsiholoģiskās ekspertīzes atzinums Nr.325/200. No krimināllietas Nr.1350116600, 2000., Rīgas tiesas apgabala prokuratūra.

⁶⁰ Latgales apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas 2005. gada 10. janvāra spriedums lietā Nr.K03-14/05.

domājusi, ka nespēs bērnu uzaudzināt, nodoms radies pēkšņi. Viņa neatceras ar kuru roku turējusi bērnu un ar kuru roku smacējusi.⁶¹ Jānorāda, minētie apstākļi, autorprāt, nedod pamatu uzskatīt, ka apsūdzētā atradās dzemdību izraisītā psihiskā vai fizioloģiskā stāvokļa ietekmē.

LR Augstākās tiesas Krimināllietu palāta, skatot lietu apelācijas instancē, pirmās instances tiesas spriedumu atcēla nepareizas nodarījuma kvalifikācijas dēļ un, pamatojot, ka slepkavība nav izdarīta dzemdību izraisītā psihiska un fizioloģiska stāvokļa ietekmē, atzina I.Č. par vainīgu bezpalīdzības stāvoklī esošas personas slepkavībā saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 2.punktu.⁶² Šāda kvalifikācija autora ieskatā ir apstrīdama, jo krimināllietas ietvaros tika veikta arī tiesu psihiatriskā – psiholoģiskā ekspertīze, no kuras izriet, ka I.Č. rīcību varēja ietekmēt viņas emocionālā nenoturība, vājas emocionālo reakciju kontroles spējas, kas izpaudās ātri, nerēķinoties ar situācijas apstākļiem, iespējamām sekām, nepietiekošu uzvedības paškontroli, viņai raksturīga impulsīvu lēmumu pieņemšana, egocentriskums, viegla aizkaitinātība, tendence iestrēgt negatīvos pārdzīvojumos, paškritikas trūkums. I.Č. vieglas garīgās atpalcības ar uzvedības traucējumiem dēļ varēja apzināties savu darbību, bet nespēja visā pilnībā to vadīt. Tādējādi pirmās instances tiesai bija pamats kvalificēt slepkavību saskaņā ar Krimināllikuma 119. pantu, pamatojoties uz minēto ekspertīzes slēdzieni, nevis uzskaitītajiem sadzīves apstākļiem, kā to darīja tiesa.

No apskatītā autors secina, ka tikai tāds dzemdību izraisīts psihiskais un fizioloģiskais stāvoklis, ko izraisījušas dzemdības un kurš konstatēts ar kompleksās tiesu psiholoģiskās – tiesu psihiatriskās ekspertīzes atzinumu, tiek atzīts par dominējošo slepkavību mīkstinošu apstākli un ir par pamatu nozieguma kvalifikācijai saskaņā ar Krimināllikuma 119. pantu.

2.4. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse

Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse ir vainīgās personas (nodarījuma subjekta) psihiskā darbība, kas tieši saistīta ar izdarīto (nodarījuma objektu un objektīvo pusi), un tā apvieno vienotā veselā personas psihiskās darbības intelektuālos un gribas procesus.⁶³ Proti, subjektīvā puse norāda (atspoguļo) uz vainīgās personas attieksmi pret noziedzīgo nodarījumu, ja noziedzīga nodarījuma sastāvs ir formāls, kā arī uz tā izraisītajām kaitīgajām sekām un cēloņsakarību starp tām, ja noziedzīga nodarījuma sastāvs ir materiāls.

---

⁶¹ Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2006. gada 23. novembra spriedums lietā Nr.K06-90/06.

⁶² LR Augstākās tiesas krimināllietu tiesu palātas 2007. gada 7.jūnija spriedums liteā Nr.PAK-229.

⁶³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa.Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008., 151.lpp.

Noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi raksturo trīs kritēriji: vaina (nodoms vai neuzmanība), motīvs un mērķis. Lai noziedzīgu nodarījumu kvalificētu saskaņā ar Krimināllikuma 119. pantu, nepieciešams apskatīt, kas jāsaprot ar šiem trīs kritērijiem un kā tie saprotami analizējamā panta gadījumā.

2.4.1. Vaina

Vaina ir personas psihiskā attieksme pret noziedzīga nodarījuma objektīvajām pazīmēm nodoma vai neuzmanības veidā un tā ir obligāta noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses pazīme. Saskaņā ar Krimināllikuma 8.pantu par vainīgu noziedzīgā nodarījumā atzīstama tikai persona, kas to izdarījusi ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības. Tātad Krimināllikumā paredzētas divas vainas formas: nodoms un neuzmanība.⁶⁴

Krimināllikuma 9.pants nosaka, ka noziedzīgais nodarījums atzīstams par izdarītu ar nodomu (tīši), ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi nodarījuma sekas un vēlējusies tās (tiešs nodoms) vai, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvusi to iestāšanos (netiešs nodoms).

Saskaņā ar Krimināllikuma 10. pantu noziedzīgais nodarījums atzīstams par izdarītu aiz neuzmanības, ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi savas darbības vai bezdarbības seku iestāšanās iespēju, tomēr vieglprātīgi paļāvusies, ka tās varēs novērst (noziedzīga pašpaļāvība), vai arī nav paredzējusi šādu seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja tās paredzēt (noziedzīga nevērība).

Krimināllikuma 10. panta otrajā daļā likumdevējs paredzējis gadījumus, kad Krimināllikumā paredzētais nodarījums nav krimināli sodāms, proti, ja persona neparedzēja, tai nevajadzēja un tā nevarēja paredzēt savas darbības vai bezdarbības seku iestāšanās iespēju.

Krimināllikuma 119. pantā paredzētā jaundzimušā slepkavība ir tīšs noziedzīgs nodarījums, kuru var izdarīt gan ar tiešu nodomu, ja gadījumā jaundzimušā māte, veicot kādas darbības vai pieļaujot bezdarbību, paredz bērna nāves iestāšanos iespējamību un vēlas šo seku iestāšanos – bērna nāvi, gan netiešu nodomu, gadījumos, kad jaundzimušā māte sekas nevēlas, tomēr apzināti pieļāvusi to iestāšanos.

Lai nodarījumu kvalificētu saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu, svarīgi atzīmēt, ka nodoms var būt tikai piepeši radies, uz ko norāda pantā iekļautais obligāti konstatējamais apstāklis par psihisko un fizioloģisko stāvokli, kuru izraisījušas dzemdības vai sievietes organismā notiekošas izmaiņas pēc dzemdībām.

---

⁶⁴ Sk.: Pielikums Nr.1.

Gadījumā, ja nodoms par gaidāmā bērna slepkavību radies iepriekš, tad slepkavības izdarīšana dzemdību laikā vai pēc dzemdībām nedod pamatu to kvalificēt saskaņā ar Krimināllikuma 119. pantu, bet nodarījums būs kvalificējams saskaņā ar Krimināllikuma 117. panta 2. punktu. Šādu situāciju ilustrē jau apskatītā krimināllieta pret M.R., kurā apsūdzētā jau iepriekš bija paziņojusi vīram, ka bērna nebūs, grūtniecības laikā lietoja medikamentus, cerot uz spontāno abortu.⁶⁵

Jāatzīmē, ka tieša nodoma gadījumā iespējams arī jaundzimuša bērna slepkavības mēģinājums, kad nodarījums nav realizēts līdz galam no vainīgās personas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, kas ar piemēru tika ilustrēts analizējot noziedzīga nodarījuma sekas.

2.4.2. Motīvs un mērķis

Motīvs ir iekšējais pamudinājums, kas virza personas gribu uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, turpretim, mērķis jeb nolūks ir rezultāts, kuru persona vēlas sasniegt, izdarot noziedzīgu nodarījumu.⁶⁶ Analizējamā panta gadījumā motīvs un mērķis nav obligāti konstatējamas noziedzīga nodarījuma sastāva subjektīvās pazīmes, tomēr motīva un mērķa noskaidrošanai var būt svarīga nozīme, lai konstatētu nodoma rašanās brīdi un citus apstākļus, kas saistīti ar noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu.

2.5. Dalības un līdzdalības kvalifikācija

Praksē jaundzimušo māte visbiežāk nogalina pati, tomēr pastāv gadījumi, kad noziedzīgajā nodarījuma izdarīšanā piedalījušās vairākas personas. Kā tika noskaidrots, Krimināllikuma 119.pants satur norādi uz speciālo subjektu – “par sava bērna slepkavību, ko izdarījusi māte”, no tā izriet vairāki varianti kā kvalificēt citu personu piedalīšanos, vadoties pēc to lomas noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Ja slepkavību izdarījusi cita persona, tai jau piemērojams cits pants, atkarībā no konkrētajiem apstākļiem.

2.5.1. Māte - slepkavības līdzdarītāja kopā ar citu personu

Pie šādiem apstākļiem var izdalīt divus gadījumus:

1. Jaundzimušā slepkavība izdarīta dalībā ar bērna māti, kurai nav konstatēta dzemdību un fizioloģiskā stāvokļa ietekme.

⁶⁵ Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2006. gada 3. februāra spriedums lietā Nr.K03-29/06.

⁶⁶ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 67.lpp.

Krimināllikuma 19.pants nosaka, ka par dalību (līdzdarīšanu) uzskatāma apzināta noziedzīga darbība, ar kuru tīšu noziedzīgu nodarījumu kopīgi, to apzinoties, tieši izdarījušas divas vai vairākas personas. Katra no šīm personām ir noziedzīgā nodarījuma dalībnieks (līdzdarītājs).

Šādā gadījumā slepkavību ir izdarījusi personu grupa, vainīgajiem apzinoties, ka cietušais ir bezpalīdzības stāvoklī. Abu personu nodarījums tiks kvalificēts saskaņā ar Krimināllikuma 117. panta 2. punktu, jo noslepkavota persona, vainīgajam apzinoties, ka tā ir bezpalīdzības stāvoklī, ar kādu tiesu praksē tiek saprasts ar mazgadīga persona⁶⁷, tātad arī jaundzimušais, sākot no tā piedzimšanas brīža, un 117. panta 10.punktu, slepkavība izdarīta personu grupā.

2. Jaundzimušā slepkavība izdarīta dalībā ar bērna māti, kurai ir konstatēta dzemdību un fizioloģiskā stāvokļa ietekme.

Šādā gadījumā bērna mātes nodarījums tiks kvalificēts saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu, jo māte būs speciālais subjekts. Tomēr diskutabls ir jautājums par to kā kvalificējams otras personas nodarījums.

Krimināllikuma 20.panta sestā daļa nosaka, ka individuālās noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, kas attiecas uz noziedzīga nodarījuma izdarītāju vai līdzdalībnieku, neietekmē citu dalībnieku vai līdzdalībnieku atbildību. Tātad Krimināllikuma 119. pantu, kur paredzēts vieglāks sods par jaundzimušā slepkavību bērna mātei, citam dalībniekam inkriminēt nevar. Uz to arī norādīts Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992.gada 24. februāra lēmuma Nr.1 „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām” 4.punktā, ka Krimināllikuma 119. pantā paredzētais vainu mīkstinošais apstāklis attiecas tikai uz jaundzimuša bērna māti.⁶⁸

Ja personai nepiemīt likumā noteiktās noziedzīgā nodarījuma speciālā subjekta īpašības, viņa nevar tikt saukta pie atbildības par noziedzīgu nodarījumu, kura sastāvā paredzēts speciālais subjekts, bet atbilstoši krimināltiesību doktrīnai jautājumam par tādas personas kriminālatbildību var būt šādi risinājumi:

1. personas nodarījumā nav saskatāmas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes un viņa nav saucama pie kriminālatbildības;

---

⁶⁷ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziedzīgiem: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992.gada 19. oktobra lēmuma Nr.6. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmuma krājums 1990 - 1995. Rīga, Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995., 144. lpp.

⁶⁸ Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992.gada 24. februāra lēmuma Nr.1. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmuma krājums 1990 - 1995. Rīga, Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995., 132.lpp.

2. persona atzīstama par līdzdalībnieku speciālā subjekta izdarītajā noziedzīgajā nodarījumā;
3. personas nodarījumā ir cita noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, par ko viņa arī saucama pie kriminālatbildības.⁶⁹

Autoraprāt, otra persona tiktu saukta pie atbildības saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 2.punktu, jo noslepkavota ir persona, kura atrodas bezpalīdzības stāvoklī, par kādu, kā tika noskaidrots, tiek atzīts arī jaundzimis bērns. Tomēr jāapskata arī jautājums par to vai personai varēs piemērot arī krimināllikuma 117. panta 10. punktu par slepkavības izdarīšanu personu grupā, kā tas bija pirmajā apskatāmajā gadījumā.

Latvijas Augstākās tiesas plēnuma skaidrojumos par dzimumnoziedzumiem ir atrodama norāde uz to, ka noziedzīgs nodarījums, ko izdarījušas divas vai vairākas personas, atzīstams par izdarītu personu grupā neatkarīgi no tā, vai visi līdzizdarītāji ir šā noziedzīgā nodarījuma subjekti un vai visi ir saukti pie kriminālatbildības.⁷⁰ No minētā izriet, ka līdzizdarītājas nozieguma kvalifikācija, pamatojoties uz ar Krimināllikuma 119.pantu, neietekmēs otras personas nozieguma kvalifikāciju un pēdējā būs saucama pie atbildības arī par slepkavības izdarīšanu grupā. Tādējādi bērna mātes nodarījums tiks kvalificēts saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu, turpretim otras personas nodarījums – saskaņā ar Krimināllikuma 117. panta 2.punktu un 10.punktu.

2.5.2. Māte - izdarītāja, cita persona - līdzdalībnieks

Jaundzimušā bērna mātes nodarījums, ja tajā konstatētas visas nepieciešamās sastāva pazīmes, kvalificējams pēc Krimināllikuma 119. panta. Citu personu nodarījums, kuras organizējušas bērna slepkavību, ko izdarījusi bērna māte, uzskūdušas vai atbalstījušas to, saucamas pie kriminālatbildības atkarībā no viņu lomas attiecīgi pēc Krimināllikuma 20. panta otrās, trešās vai ceturtās daļas un 117.panta 2.punktu.

2.5.3. Māte - līdzdalībniece, cita persona - izdarītāja

Kā jau tika noskaidrots, cita persona, kura izdarījusi jaundzimuša bērna slepkavību saucama pie atbildības saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 2.punktu par personas tīšu

---

⁶⁹ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 64. lpp.

⁷⁰ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziedzumiem: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992.gada 19. oktobra lēmuma Nr.6. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmuma krājums 1990 - 1995. Rīga, Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995., 146. lpp.

nonāvēšanu, apzinoties, ka tā ir bezpalīdzības stāvoklī. Turpretim bērna mātes nozieguma kvalifikācija būs atkarīga no tā, vai viņa noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā atradusies dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē vai nē. Ja šāds „īpašais” stāvoklis netiek konstatēts, tad jaundzimušā māte par sava bērna slepkavības organizēšanu, uzskūdišanu uz tādu slepkavību vai tās atbalstīšanu saucama pie atbildības pēc Krimināllikuma 20. panta 2.,3. vai 4. daļas un 117. panta 2. punkta.

Minēto ilustrē piemērs krimināllietā, kurā bērna tēvs D.K. apraka jaundzimušo, nezinot, ka bērns jau bija miris, jo aizrijies ar augļūdeni. D.K. tika atzīts par slepkavības mēģinājuma izdarītāju un notiesāts saskaņā Krimināllikuma 15. panta ceturto daļu un 117. panta 2.punktu. Bērna mātes T.K. nodarījums šajā gadījumā tika kvalificēts kā neizdevusies uzskūdišana noslepkavot personu, apzinoties, ka tā ir bezpalīdzības stāvoklī, jo netika konstatēts, ka viņa noziedzīgo nodarījumu būtu izdarījusi dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē.⁷¹

Tomēr jānorāda, ka gadījumā, ja māte būtu atradusies dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvoklī, tad mātes rīcībā būtu saskatāms gan vainu pastiprinošs apstāklis - viņa uzskūdijsi noslepkavot bezpalīdzības stāvoklī esošu personu, gan arī vainu mīkstinošs apstāklis – noziegums izdarīts dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē. Kaut gan Krimināllikuma 20.panta piektajā daļā teikts, līdzdalībnieks noziedzīgajos nodarījumos saucams pie atbildības saskaņā ar to pašu šā likuma pantu, kas paredz izdarītāja atbildību, tomēr ievērojot krimināltiesību normu konkurences noteikumus gadījumos, kad konkurē divas speciālas normas, no kurām vienā ir vainu mīkstinošs, otrā pastiprinošs apstāklis, priekšroku dot normai ar vainu mīkstinošu apstākli⁷². Tādējādi, pie minētajiem apstākļiem, mātes nodarījums būtu kvalificējams saskaņā ar Krimināllikuma 20. panta ceturto daļu un 119. pantu.

2.6. Norobežošana

Ne reti vairāki noziedzīga nodarījuma apstākļi atbilst vairākiem Krimināllikuma pantu sastāviem, tādēļ rodas nepieciešamība norobežot tos, lai noziedzīgais nodarījums tiktu pareizi kvalificēts pēc attiecīgā panta. Kā rāda tiesu prakse, apskatot Krimināllikuma 119.pantā paredzēto jaundzimuša bērna slepkavību, visbiežāk to nepieciešams norobežot no

---

⁷¹ Krimināllietā Nr. K- 04- 1363, 2000, Rīgas apgabaltiesas arhīvs. Citēts pēc Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 66. lpp.

⁷² Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 67 - 68.lpp.

Krimināllikuma 117.panta 2.punktā paredzētās slepkavības, proti, ja noslepkavota persona, vainīgajam apzinoties, ka tā ir bezpalīdzības stāvoklī, kā arī norobežot abus minētos pantus no Krimināllikuma 141. panta otrā daļas (atstāšana bez palīdzības).

Pirmkārt, visu trīs analizējamo sastāvu gadījumā iespējams viens un tas pats tiešais apdraudējuma objekts – cilvēka dzīvības saglabāšanas interese jeb cilvēka dzīvība.

Otrkārt, visu trīs noziedzīgu nodarījumu gadījumos var sakrist cietušais, proti, tas var būt jaundzimis bērns. Krimināllikuma 119.pantā tieši norādīts, ka par cietušo atzīstams jaundzimis bērns, turpretim Krimināllikuma 117.panta 2.punktā norādīts uz cietušo, kā personu, kura atrodas bezpalīdzības stāvoklī, ar kādu, kā jau tika noskaidrots, tiesu praksē tiek saprastas ar mazgadīgas personas. Līdzīgi kā Krimināllikuma 117.panta 2.punktā, arī Krimināllikuma 141.panta otrajā daļā atrodama norāde uz cietušo kā mazgadīgu personu.

Treškārt, visos trijos apskatāmajos gadījumos noziedzīga nodarījuma subjekts var būt bērna māte, kura vai nu tīši nonāvē savu jaundzimušo bērnu, vai arī atstāj to bez palīdzības.

Ceturtkārt, visos gadījumos var sakrist tāda objektīvās puses pazīmes kā noziedzīgs nodarījums bezdarbības formā un tā izdarīšanas laiks.

Krimināllikuma 141.pantā ietvertais noziedzīgais nodarījums no objektīvās puses vienmēr ir izdarāms tikai bezdarbības formā, kas var izpausties arī kā mātes bezdarbība, kad netiek sniegta palīdzība jaundzimušajam, kas atrodas dzīvībai un veselībai bīstamā stāvoklī. Kā arī Krimināllikuma 119.pantā un Krimināllikuma 117.panta 2.punktā paredzēto noziedzīgo nodarījumu var izdarīt bezdarbības formā, kad māte nesniedz palīdzību jaundzimušajam, kuru pati nostādījusi dzīvībai bīstamā stāvoklī, kā tas tika apskatīts jau iepriekš, analizējot Krimināllikuma 119.panta objektīvo pusi.

Kas attiecas uz gan Krimināllikuma 119.pantā, gan Krimināllikuma 117.panta 2.punktā paredzēto bērna slepkavību un atstāšanas bez palīdzības izdarīšanas laiku, tas sakrītīs gadījumos, kad šie noziedzīgie nodarījumi tiks izdarīti tieši pēc dzemdībām. Tādējādi galvenais norobežošanas kritērijs meklējams šo noziedzīgo nodarījumu subjektīvajā pusē, un nodarījuma kvalifikācija ir atkarīga no tā, kādu rezultātu vainīgais vēlēties sasniegt, pieļaujot bezdarbību attiecībā uz jaundzimušo. Jaundzimuša bērna slepkavības ir noziedzīgs nodarījums ar materiālu sastāvu, kurš skaitās pabeigts ar cietušā nāves, kuru bērna māte vēlas vai apzināti pieļauj, iestāšanās brīdi. Turpretim atstāšana bez palīdzības šajā gadījumā izpaudīsies kā slepkavības veids, kad sava nodoma realizēšanai bērna māte pieļauj Krimināllikuma 141.pantā dispozīcijā paredzēto bezdarbību.

Jebkurš jaundzimušais objektīvi atrodas bezpalīdzības stāvoklī un nespēj sevi saglabāt bez citu personu iejaukšanās. Kā jau tika minēts, saskaņā ar Civillikumu mātei ir pienākums rūpēties par savu bērnu, tātad arī sniegt nepieciešamo palīdzību bērna dzīvības saglabāšanai,

t.i., nosiet nabassaiti, lai bērns nenoasiņo, pabarot, apmazgāt un apģērbt, lai bērns nenomirst no ķermeņa atdzišanas vai bada. Subjektīvā attieksme pret bērna nāvi šajā gadījumā var izpausties kā tiešs nodoms, kad māte, pieļaujot bezdarbību, tādā veidā vēlas bērna nāves iestāšanos, vai arī netiešs nodoms, kad māte pieļauj nāves iestāšanās iespēju vai ir vienaldzīga pret to.

Gan atstāšanas bez palīdzības, gan slepkavības gadījumā, māte vēlas atbrīvoties no bērna, tomēr galvenā atšķirība ir tā, ka atstāšanas bez palīdzības gadījumā māte nevēlas jaundzimušā nāves iestāšanos. Tā, piemēram, pēc dzemdībām māte parūpējas par bērnu, apģērbj, pabaro, tomēr savu apsvērumu dēļ atstāj bērnu, kur tuvākajā laikā, pēc viņas domām, kāds bērnu atradīs un parūpēsies par zīdaini. Jāatzīmē, ka Krimināllikuma 141.panta otrajā daļā ietvertais noziedzīgais nodarījums ir ar formālu sastāvu un ir pabeigts ar brīdi, kad jaundzimušais bērns atstāts bez palīdzības. Turpretim, ja kādu mātes neparedzētu apstākļu dēļ bērns iet bojā, tad šādā gadījumā mātes nodarījums kvalificējams saskaņā ar Krimināllikuma 123.pantu, kā nonāvēšana aiz neuzmanības, jo viņas nodoms nebija vērsts uz tīšu bērna dzīvības atņemšanu, kā arī iespējama situācija, kad bērns tiek atstāts vietā, kur objektīvi nevar sagaidīt, kad kāds bērnu atradīs un sniegs nepieciešamo palīdzību. Šādā gadījumā nodarījumu raksturo tikai tiešs nodoms, kad vainīgais paredz seku iestāšanās iespēju un vēlas to.⁷³

Šeit jāatgriežas jau pie kritizētās M.R. lietas, kuras nodarījums kvalificēts kā atstāšana bez palīdzības saskaņā ar Krimināllikuma 141.pantu. Apsūdzībā konstatēts, ka M.R. savā dzīves vietā, virtuvē virs spaiņa, dzemdēja bērnu, kuram nenosēja nabas saiti, neapmazgāja un nepabaroja viņu, bet atstāja gulēt spainī, pati aiziedama uz citu telpu. No minētās lietas redzams, ka M.R. pieļāva bezdarbību apstākļos, kad viņas pienākums bija nodrošināt jaundzimušā veselības un dzīvības saglabāšanu, ko M.R. bija spējīga izdarīt. Tomēr šeit jānorāda uz kādu svarīgu apstākli, proti, nodomu, kas liek apšaubīt tiesas sprieduma pareizību. Apsūdzētā jau iepriekš bija paziņojusi vīram, ka bērna nebūs, grūtniecības laikā lietoja medikamentus, cerot uz spontāno abortu, kā arī jau minētās darbības pēc dzemdībām. No tā izriet, ka apsūdzētajai nodoms bija radies jau iepriekš un konkrētās darbības bija vērstas uz nodoma realizēšanu un seku iestāšanos. Tā kā lietā tika konstatēts, ka M.R., izdarot noziedzīgo nodarījumu, atradies dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē, tad tiesai bija pamats M.R. nodarījumu kvalificēt kā jaundzimuša bērna slepkavības mēģinājumu, jo lietā veiktajā ekspertīzes atzinumā konstatēts, bērns nebija spējīgs izdzīvot konkrētajos apstākļos, jo dzemdības notika samērā strauji un dzemdību procesa gaitā radās

---

⁷³ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 72.lpp.

dzemdību trauma ar asins izplūdumiem galvas smadzenēs, kas arī bija jaundzimušā nāves cēlonis.

Kas attiecas uz 119.pantā paredzēto slepkavību norobežošanu no Krimināllikuma 117.panta 2.punktā paredzētās slepkavības, noteicošā pazīme ir saistīta ar subjekta īpašo stāvokli, proti, vai slepkavības izdarītāja izdarīšanas laikā atradusies dzemdību izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē vai nē, jo visas nozieguma pazīmes abos gadījumos var sakrist. Ja šāda dzemdību izraisīta psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekme ar kompleksās ekspertīzes atzinumu tiek konstatēta, tad noziegums būs kvalificējams saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu, pretējā gadījumā saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 2.punktu. Tā, piemēram, saskaņā ar krimināllikuma 117.panta 2.punktu tika kvalificēts A.Ž. nodarījums, kura tīši nonāvēja savu jaundzimušo bērnu, tūlīt pēc dzemdībām aizspiežot muti un deguni un nosmacējot viņu. Saskaņā ar lietā veikto ekspertīzi, no kuras izriet, ka apsūdzētā pirms nozieguma izdarīšanās vai tā izdarīšanas laikā neatradās tādā fizioloģiskā un emocionālā stāvoklī, lai tas ietekmētu viņas spēju saprast savas darbības un kontrolēt tās. Tiesa pamatoti atzina, ka nav pamata noziegumu kvalificēt kā jaundzimuša bērna slepkavību saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu⁷⁴

Vēl tikai jānorāda, ka tiesībszinātnieku vidū nav vienotas nostājas par Krimināllikuma 117.panta 2.punkta norobežošanu no Krimināllikuma 117.panta 12.punkta - noslepkavots nepilngadīgais⁷⁵. Autoraprāt, par pareizu būtu atzīstams risinājums, ka mazgadīgas personas, t.i., personas, kura nav sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, noslepkavošana kvalificējama saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 2.punktu, bet ja noslepkavota persona vecumā no četrpadsmit līdz astoņpadsmit gadiem, tad saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 12.punktu.

---

⁷⁴ Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2006. gada 10. marta spriedums lietā Nr.K06-37/06-2.

⁷⁵ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 67 - 68.lpp.

3.nodaļa. Aborta neatļauta izdarīšana

3.1. Vēsturiskā attīstība

Grūtniecības stāvokļa priekšlaicīga izbeigšanās vai mākslīga pārtraukšana tiek dēvēta par abortu.⁷⁶ Kā vārdnīca norāda: Aborts ir grūtniecības izbeigšanās, kad auglis ārpus mātes organisma nav dzīvotspējīgs (līdz grūtniecības 28. nedēļai).⁷⁷

Vēsturiski jau kopš seniem laikiem cilvēki dažādu iemeslu dēļ mēģinājuši atbrīvoties no vēl nedzimušiem bērniem, tomēr atbildība par to, laikiem ejot, ir mainījusies. Senajā Grieķijā un Romā grūtniecības pārtraukšana netika sodīta, jo vēl nedzimušo bērnu uzskatīja par daļu no mātes iekšējiem orgāniem, un tādēļ kā patstāvīgu tiesību subjektu tiesības to neaizsargāja. Mūsu ēras pirmajos gadsimtos abortu sāka vērtēt kā noziedzīgu rīcību pret sievietes veselību un pret ģimenes galvas tiesībām uz pēcnācēju.

Kanonisko tiesību attieksme pret aborta izdarīšanu bija tāda pati kā pret slepkavību. Attieksme pret abortu sāka mainīties 19. gadsimtā. Kaut gan pastāvējis vispārējs abortu aizliegums, atsevišķās Eiropas valstīs to pieļāva izņēmuma gadījumā - kad grūtniecība apdraudēja sievietes dzīvību.

Atbilstoši 1845.gada Sodu likumiem, aborta izdarīšana Latvijā tika aizliegta. Arī 1903.gada Sodu likums paredzēja atbildību par aborta izdarīšanu. Pie kriminālatbildības sauca gan māti, kas nomirdinājusi savu nedzimušo bērnu, gan trešās personas, kas veica darbības nolūkā pārtraukt grūtniecību. Turklāt atšķirībā no 1845.gada likuma grūtniecības mākslīgu pārtraukšanu sāka vērtēt nevis kā nodarījumu pret grūtnieci, bet kā noziedzīgu rīcību pret vēl nedzimušā bērna dzīvību⁷⁸.

1933.gada Sodu likuma (turpmāk SL)⁷⁹ nodaļā "Nonāvēšana" bija paredzēts aborta aizliegums. P.Mincs, vadoties no tā, ka atbildība par grūtniecības pārtraukšanu bija ietverta Sodu likuma nodaļā "Nonāvēšana", norāda, ka grūtniecības pārtraukšana uzskatāma par vienu no cilvēciskās būtnes nonāvēšanas veidiem.⁸⁰ Tātad tāpat kā 1903.gada Sodu likums, arī 1933.gada Sodu likums aizsargāja no apdraudējuma nevis grūtnieces dzīvību un veselību, bet gan vēl nedzimušā bērna dzīvību.

Tā SL 439.panta pirmajā daļā bija paredzēta atbildība personai, kas nomirdinājusi

⁷⁶ [B.a.] Skaidrojošā vārdnīca. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/sv/> (aplūkots 2010. gada 18.aprīlī).

⁷⁷ [B.a.] Enciklopēdiskā vārdnīca. 1. sējums. Rīga: [B.i.], 1991. 6.lpp.

⁷⁸ Judins A. Par aborta krimināltiesisko aspektu. *Jurista Vārds*, 11.12. 2001., Nr.39.

⁷⁹ Sodu likums. Mincs P., Lauva J. Sodu likums ar komentāriem. 2.izdevums. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1938.

⁸⁰ Mincs.P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V.Liholajas komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005., 217.lpp.

grūtnieces augli viņas miesās vai nodzenot to. Saskaņā ar SL 439.panta otro daļu personu varēja sodīt, ja auglis bijis nomirdināts bez pašas grūtnieces vēlēšanās. Par augļa nomirdināšanu, ko izdarījis ārsts vai vecmāte, atbildība tika paredzēta SL 439.panta trešajā daļā. Jāatzīmē, saskaņā SL 438.pantam pie kriminālatbildības tika saukta arī pati grūtniece, kas nomirdinājusi savu augli miesās vai nodzenot to, vai ielaidusi citu personu izdarīt tādu augļa nomirdināšanu.

Saskaņā ar SL 466¹.pantu par noziedzīgu nodarījumu neatzina augļa nomirdināšanu, ko izdarījis ārsts, lai novērstu grūtnieces dzīvības apdraudējumu vai viņas veselības smagu satricinājumu, kā arī abortu, ko pēc grūtnieces vēlēšanās izdarījis ārsts pirmajos trijos grūtniecības mēnešos, lai novērstu bērna piedzimšanu ar smagiem garīgiem vai miesīgiem trūkumiem vai bērna piedzimšanu, kurš ieņemts incesta vai izvarošanas gadījumā.

1955.gadā aborts PSRS teritorijā tika legalizēts un ikvienai sievietei, pēc viņas izvēles, tika atļauta aborta izdarīšana, ievērojot visus speciālus noteikumus. Šo noteikumu pārkāpšana bija iemesls personas saukšanai pie atbildības.

Šāda nostāja ir saglabājusies arī mūsdienās un nostiprināta Krimināllikuma 135.pantā, kurš paredz atbildību par aborta neatļautu izdarīšanu un tas izteikts šādā redakcijā:

- (1) Par abortu, ko grūtniecei izdarījusi persona, kurai ir tiesības to darīt, ja aborts izdarīts ārpus slimnīcas vai citas ārstniecības iestādes vai arī ārstniecības iestādē, bet bez tiesiska pamata, — soda [...]
- (2) Par aborta izdarīšanu grūtniecei antisanitāros apstākļos vai ja to izdarījusi persona, kurai nav tiesību izdarīt abortu,— soda [...]
- (3) Par aborta neatļautu izdarīšanu grūtniecei atkārtoti — soda [...]
- (4) Par aborta neatļautu izdarīšanu pret grūtnieces gribu vai ja aborta neatļauta izdarīšana izraisījusi grūtnieces nāvi vai citas smagas sekas — soda [...]

Tātad Krimināllikuma 135. pantā paredzēta atbildība par aborta neatļautu izdarīšanu grūtniecei (krimināls aborts), diferencējot to atkarībā no noziedzīga nodarījuma subjekta, kā arī pastiprinot atbildību, ja tiek konstatētas likumā norādītās kvalificējošās pazīmes. Lai sīkāk analizētu neatļauta aborta kriminālatbildības nosacījumus, autors apskatīs minētā panta sastāva analīzi, kā arī nodaļas beigās pievērsīsies problēmjautājumiem, kas saistīti ar analizējamo pantu.

3.2. Noziedzīga nodarījuma objekts

Runājot par abortu kā tādu, jānorāda, ka to var klasificēt kā spontānais aborts un mākslīgais aborts.

Spontānais aborts ir grūtniecības dabīga izbeigšanās (augļa dabīga noiešana), kuru visbiežāk izraisa ģenētiski augļa defekti, kā arī var būt gadījumi, kad par iemeslu var būt mātes veselības stāvoklis un dzīves stils, kādi ārēji faktori, seksuāli transmisīvās slimības vai citi iemesli. Mēdz būt gadījumi, kad spontānais aborts notiek neizskaidrojamu iemeslu dēļ⁸¹.

Turpretim mākslīgais aborts ir grūtniecības mākslīga pārtraukšana (augļa nodzīšana) pēc sievietes lūguma, kurš tiek veikts ķirurģiski vai ķīmiski. To savukārt var iedalīt trīs veidos:

1. Legālais aborts. Latvijā saskaņā ar Seksuālās un reproduktīvās veselības likuma 25. pantu legāli mākslīgo abortu pēc sievietes lūguma drīkst izdarīt līdz grūtniecības 12. nedēļai, precīzāk, līdz 11 nedēļām un 6 dienām.
2. Medicīniskais aborts. Saskaņā ar Seksuālās un reproduktīvās veselības likuma 26.pantu grūtniecību drīkst pārtraukt, ja tā iestājusies izvarošanas rezultātā, līdz grūtniecības 12. nedēļai vai, ja tas nepieciešams medicīnisku indikāciju dēļ, t.i., ja ir apdraudēta mātes vai bērna dzīvība un veselība, grūtniecības pārtraukšanu var veikt līdz grūtniecības 24. nedēļai, precīzāk līdz 23 nedēļai un 6 dienām. Kā indikācijas grūtniecības pārtraukšanai var būt tādas anatomiskas un funkcionālas izmaiņas grūtniecei kā ļaundabīgs audzējs, neatkarīgi no tā lokalizācijas vietas, centrālās nervu sistēmas slimības, kas rada psihiskus traucējumus un personības izmaiņas, vīrusus hepatīts, seksuāli transmisīvās slimības, u.c.
3. Nelikumīgs (krimināls) aborts. Ar nelikumīgu abortu apzīmē grūtniecības pārtraukšanu gadījumos, kad nav ievēroti visi Seksuālās un reproduktīvās veselības likumā minētie nosacījumi un kārtība.

No minētā autors secina, ka saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem par abortu, ko izdara pēc grūtnieces vēlēšanās vai sakarā ar medicīniskajām indikācijām, atzīstama grūtniecības pārtraukšana līdz grūtniecības 24. nedēļai.

Krimināllikuma 135. pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums (panta pirmajā daļā – kriminālpārkāpums, otrajā un trešajā daļā - mazāk smags noziegums, panta ceturtajā daļā – sevišķi smags noziegums) iekļauts Krimināllikuma Sevišķās daļas XIII nodaļā - Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību. No minētā izriet, neatļauta aborta izdarīšanas objekts ir sievietes tiesības uz dzīvību un veselību.

---

⁸¹ [B.a] Aborts. Populārā medicīnas enciklopēdija. Rīga: Latvijas Enciklopēdiju izdevniecība, 1984.
http://www.neslimo.lv/client/product_guest_doc_data.php?doc_id=215 (aplūkots 2010. gada 17.aprīlī).

Aborta izdarīšanu Latvijā pamatā regulē Seksuālās un reproduktīvās veselības likums un Ministru kabineta noteikumi par grūtniecības pārtraukšanas organizatorisko kārtību.⁸² Tā, saskaņā ar Seksuālās un reproduktīvās veselības likuma 25.panta otro daļu, legālā aborta gadījumā grūtniecei nepieciešams norīkojums uz grūtniecības pārtraukšanu pēc sievietes vēlēšanās, kuru izsniedz ginekologs (dzemdību speciālists) vai ģimenes ārsts pēc laboratorisko izmeklējumu rezultātu izvērtēšanas un medicīnisko kontrindikāciju⁸³ izslēgšanas, vienlaikus mutiski informējot sievieti par grūtniecības pārtraukšanas būtību, iespējamām medicīniskajiem sarežģījumiem, kā arī par iespēju saglabāt topošajam bērnam dzīvību, un izsniežot veselības ministra apstiprinātu rakstisku informāciju. Seksuālās un reproduktīvās veselības likuma 27. pants nosaka, ka pacientei, kas ir jaunāka par sešpadsmit gadiem, norīkojumu uz grūtniecības pārtraukšanu pēc pašas vēlēšanās drīkst izsniegt, ja rakstisku piekrišanu ir devis vismaz viens no viņas vecākiem vai aizbildnis. Saskaņā ar Seksuālās un reproduktīvās veselības likuma 26. pantu grūtniecības mākslīgas pārtraukšanas gadījumā, kad tā iestājusies izvarošanas rezultātā, pieļaujama ar sievietes rakstveida piekrišanu. Sievietes rīcībnespējas gadījumā aizgādņa rakstveida piekrišana, bet, ja paciente jaunāka par sešpadsmit gadiem – viena no vecāku vai aizbildņa rakstveida piekrišana.

Autors secina, ka minēto normatīvo aktu noteikumu pārkāpumi ir par pamatu saukšanai pie kriminālatbildības saskaņā ar Krimināllikuma 135.pantu.

3.3. Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse

Krimināllikuma 135. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu objektīvi var izdarīt tikai ar aktīvu darbību, kas izpaužas grūtniecības pārtraukšanā un augļa nodzīšanā, izdarot operatīvu iejaukšanos, mehānisku, medikamentozu vai toksisku iedarbību uz sievietes organismu un augli. Noziedzīgais nodarījums Krimināllikuma 135. panta pirmajā, otrajā un trešajā daļā ir ar formālu sastāvu un ir pabeigts ar brīdi, kad izdarītas darbības, kas vērstas uz augļa nodzīšanu, un grūtniecība tiek mākslīgi pārtraukta. Minētā panta ceturtajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir ar materiālu sastāvu, kas nozīmē, ka papildus darbībai vai bezdarbībai būs nepieciešams konstatēt arī papildus pazīmes - kaitīgās sekas un cēloņsakarību. Noziedzīgais nodarījums ir pabeigts ar brīdi, kad veiktas darbības, kas vērstas uz augļa nodzīšanu, un grūtniecība tiek mākslīgi pārtraukta. Ja, neskatoties uz veiktajiem

---

⁸² Grūtniecības pārtraukšanas organizatoriskā kārtība. MK noteikumi Nr.590. *Latvijas Vēstnesis*, 2003. gada 28. oktobris, Nr.153.

⁸³ Organisma vai slimības īpatnības, kuru dēļ nedrīkst vai nav vēlams izmantot kādu ārstēšanas veidu, medikamentu u. tml., citēts pēc Skaidrojošā vārdnīca. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/sv/> (aplūkots 2010. gada 18.aprīlī).

pasākumiem, grūtniecības tomēr saglabājas, nodarījums kvalificējams saskaņā ar Krimināllikuma 15. panta ceturto daļu un 135. panta attiecīgo daļu.

Jāatzīmē, ka saskaņā ar Krimināllikuma 135.panta otro daļu, atbildība tiek pastiprināta, ja aborts izdarīts grūtniecei antisanitāros apstākļos, kas ir komentējamā noziedzīgā nodarījuma pastiprinošs apstāklis. Aborts atzīstams par izdarītu antisanitāros apstākļos, ja netiek ievērotas sanitārijas un higiēnas prasības neatkarīgi no tā, kur tiek izdarīts aborts un kas to izdara.

Ne Krimināllikumā ne citos normatīvajos aktos nav definēts, ko jāsaprot ar antisanitāriem apstākļiem, tādēļ šāds jautājums katrā konkrētajā gadījumā ir jāizlemj tiesai.

Svarīgi atzīmēt, ka gadījumos, ja grūtniecības pārtraukšana nepieciešama sievietes dzīvības glābšanai un šo operāciju nav iespējams veikt citos apstākļos, tad aborta izdarīšana antisanitāros apstākļos nav krimināli sodāma.

Krimināllikuma 135.panta trešajā daļā paredzēta atbildība par aborta neatļautu izdarīšanu atkārtoti. Tā ir speciālā atkārtotība⁸⁴ un šī kvalificējošā pazīme attiecināma uz visiem gadījumiem, kad grūtniecības tiek neatļauti pārtraukta vismaz otru reizi neatkarīgi no tā, vai par iepriekš izdarīto neatļauto abortu vainīgais ir sodīts vai nē, ja vien nav iestājies kriminālatbildības noilgums un sodāmība nav dzēsta vai noņemta. Kvalifikāciju neietekmēs tas, vai visi atkārtotie noziedzīgie nodarījumi ir bijuši pabeigti vai nē, kā arī tas, vai vainīgā persona ir bijusi tā tiešā izdarītāja vai noziedzīga nodarījuma līdzdalībniece.

3.4. Noziedzīga nodarījuma subjekts

Atbildība par neatļauta aborta izdarīšanu, pēc grūtnieces vēlēšanās, Krimināllikuma 135.pantā tiek diferencēta atkarībā no tā, vai grūtniecības pārtraukšanu izdarījusi persona, kurai ir tiesības to darīt, vai persona, kurai nav tiesības to darīt.

Krimināllikuma 135.panta pirmajā daļā paredzēta atbildība par abortu, ko grūtniecei izdarījusi persona, kurai bija tiesības to darīt, ja pastāv viens no likumā minētajiem kriminālatbildības nosacījumiem:

1. aborts izdarīts ārpus slimnīcas vai ārstniecības iestādes;
2. aborts izdarīts ārstniecības iestādē, bet bez tiesiska pamata.

Bez vispārīgajām subjekta pamatpazīmēm, t.i., fiziska, pieskaitāma, četrpadsmit gadu vecumu sasniegusi personas, Krimināllikuma 135.panta pirmās daļas kriminālpārkāpuma subjektam būs jāatbilst pantā izvirzītajām papildu pazīmēm, proti, par subjektu tiks atzīta

---

⁸⁴ Sīkāk sk.: Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 149. – 155.lpp.

persona, kura saskaņā ar Ārstniecības likuma⁸⁵ 1. panta 2.punktu ir persona, kurai ir medicīniskā izglītība un kas nodarbojas ar ārstniecību. Ārstniecības likuma 1. panta 8. punkts nosaka, ka medicīniskā izglītība ir likumā noteiktajā kārtībā atzītai izglītības programmai atbilstošs zināšanu un prasmju kopums, ko apliecina izglītības iestādes izsniegts izglītības dokuments.

Ārstniecības personai ir tiesības izdarīt abortu slimnīcā vai citā ārstniecības iestādē, par kādām saskaņā ar Ārstniecības likuma 1. panta 2.punktu tiek atzītas ārstu prakses, valsts un pašvaldību iestādes, komercsabiedrības, kas reģistrētas ārstniecības iestāžu reģistrā, atbilst normatīvajos aktos noteiktajām obligātajām prasībām ārstniecības iestādēm un to struktūrvienībām un nodrošina ārstniecības pakalpojumus. Tādējādi aborta izdarīšana ārpus kādas no minētajām ārstniecības iestādēm ir uzskatāma par neatļautu un sodāma saskaņā ar Krimināllikuma 135 panta pirmo daļu.

Ārstniecības persona tiek saukta pie atbildības neatļauta aborta izdarīšanā arī tad, ja aborts tiek veikts ārstniecības iestādē, bet bez tiesiska pamata. Kas jāsaprot ar mākslīgu grūtniecības pārtraukšanu, pastāvot kontrindikācijām legāla vai medicīniska aborta izdarīšanai, legāla aborta izdarīšanu bez norīkojuma, medicīniska aborta izdarīšanu gadījumos, kad nav konstatētas indikācijas grūtniecības pārtraukšanai, kā arī citus gadījumus, kad ārstniecības persona nav ievērojusi tiesību aktos noteikto grūtniecības pārtraukšanas kārtību un nosacījumus.⁸⁶ Tā, piemēram, Seksuālās un reproduktīvās veselības likuma 26.panta trešā daļa nosaka, ka grūtniecības pārtraukšanu ginekologs (dzemdību speciālists) drīkst veikt ārstniecības iestādes stacionārā nodaļā ne agrāk kā 72 stundas pēc grūtniecības pārtraukšanas norīkojuma izsniegšanas, pirms tam atkārtoti informējot sievieti par grūtniecības pārtraukšanas gadījumā iespējamiem sarežģījumiem. Tātad, ja netiks ievērots kāds no pantā uzskaitītajiem priekšnosacījumiem, ārstniecības persona var tikt saukta pie kriminālatbildības.

Jānorāda, ka ārstniecības persona nav saucama pie kriminālās atbildības par aborta izdarīšanu ārpus ārstniecības iestādes vai bez tiesiska pamata, ja grūtniecība pārtraukta galējas nepieciešamības stāvoklī, lai glābtu sievietes dzīvību vai novērstu kaitējumu veselībai.⁸⁷

Krimināllikuma 135. panta otrajā daļā paredzēta atbildība par abortu, ko grūtniecei izdarījusi persona, kurai nav tiesības to darīt. Ar šādu personu jāsaprot jebkura fiziska, pieskaitāma, četrpadsmit gadu vecumu sasniegusi persona, kurai nav sertifikāta par tiesībām

---

⁸⁵ Ārstniecības likums. LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1997. gada 1. jūlijs, Nr. 167/168.

⁸⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: AFS, 2007., 266.lpp.

⁸⁷ Turpat.

pārtraukt grūtniecību. Arī gadījumā, ja aborts izdarīts antisanitāros apstākļos, par tā subjektu var būt jebkura persona, kurai piemīt augstāk minētās subjekta īpašības.

Krimināllikuma 135. panta ceturtajā daļā paredzētās kvalificējošās pazīmes inkriminējamas jebkurai fiziskai un pieskaitāmai, četrpadsmit gadu vecumu sasniegušai personai, par aborta izdarīšanu jebkādā veidā, vietā un apstākļos, ja:

1. aborts izdarīts pret sievietes gribu;
2. aborta neatļauta izdarīšana izraisījusi sievietes nāvi;
3. aborta neatļauta izdarīšana izraisījusi citas smagas sekas.

Izdarot abortu pret sievietes gribu, tiek apdraudēta viņas izvēles un rīcības brīvība attiecībā uz iestājušos grūtniecību un tās saglabāšanu, pārtraucot to bez sievietes piekrišanu vai neinformējot viņu par priekšā stāvošo operāciju.

Ja aborta neatļauta izdarīšana izraisījusi sievietes nāvi, jākonstatē cēloņsakarība starp grūtniecības pārtraukšanu un iestājušos nāvi.⁸⁸

Ar citām smagām sekām jāsaprot smaga miesas bojājuma nodarīšanu cietušajai grūtniecības pārtraukšanas rezultātā, kas var izpausties kā sievietes neauglība, vairākkārtēji spontāni aborti, smagi iekaisuma procesi, saistīti ar ilgstošiem veselības traucējumiem utt. Arī šajā gadījumā jākonstatē cēloņsakarība starp nodarījumu un tā kaitīgajām sekām, jo nodarījuma sastāvs ir materiāls.

Svarīgi norādīt, ka pie atbildības saskaņā ar Krimināllikuma 135.pantu nav saucama pati grūtniece, kura pati vai ar citu personu dalību vai līdzdalību pārtraukusi grūtniecību. Šāda situācija, domājams, izveidojusies, jo pieņemot, ka apdraudējuma objekts ir grūtnieces dzīvība un veselība, nav sodāma persona, kas pati sev nodarījis kādu kaitējumu.

Likumdevējs Seksuālās un reproduktīvās veselības likumā nostiprinājis sievietes tiesības izlemt ieņemtā, bet vēl nedzimušā bērna likteni. Tomēr sievietes vara nav neierobežota, šīs tiesības māte var realizēt likumā noteiktajā veidā un kārtībā, proti, veicot abortu līdz grūtniecības 12. vai 24.nedēļai un ievērojot citus likuma nosacījumus. Tādēļ autors nesaredz iemeslu, kādēļ grūtnieces rīcība nebūtu sodāma, un piekrist V.Liholajas viedoklim, ka neviens likums neļauj pašai pārtraukt grūtniecību, un tāda rīcība uzskatāma par neatļautu (prettiesisku) neatkarīgi no tā, cik ilgi sieviete ir augli nēsājusi savā klēpī un kāda ir bijusi viņas rīcības motivācija, atbrīvojoties vēl no nedzimušā bērna.⁸⁹ Autora ieskatā šādu situāciju iespējams atrisināt, termina “aborts” aizstāšanu ar terminu “grūtniecības pārtraukšana”, tādējādi tiktu paredzēta atbildība par neatļautu grūtniecības veikšanu kā tādu.

⁸⁸ Plašāk par noziedzīga nodarījuma sekām un cēloņsakarību sk. darba 12 -14.lpp.

⁸⁹ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 90.lpp.

3.5. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse

No subjektīvās puses Krimināllikuma 135. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu, t.i., vainīgais apzinās, ka viņa darbības vērstas uz neatļautu grūtniecības pārtraukšanu un vēlas to sasniegt. Ja neatļauta aborta sekas ir cietušās nāve vai citas smagas sekas, vainīgā psihisko attieksmi pret to raksturo neuzmanība noziedzīgas pašpaļāvības vai noziedzīgas nevērības gadījumā.

Gadījumā, ja, izdarot neatļautu abortu, vainīgais vēlas vai apzināti pieļauj cietušās nāves iestāšanos vai miesas bojājumu nodarīšanu viņai, nodarījums kvalificējams saskaņā ar Krimināllikuma 117. panta 1. punktu, 125., 126. vai 130. pantu. Kā arī, ja Krimināllikuma 135. panta ceturtajā daļā paredzētās sekas iestājas likumīgas grūtniecības pārtraukšanas rezultātā, bet sakarā ar ārstniecības personas neuzmanību, vainīgais saucams pie atbildības saskaņā ar Krimināllikuma 123. pantu par nonāvēšanu aiz neuzmanības vai 131. pantu par miesas bojājumu nodarīšanas aiz neuzmanības.⁹⁰

3.6. Problēmjasutājumi un iespējamie to risinājumi

Autora ieskatā, runājot par abortu, svarīgi noskaidrot, ar kuru brīdi ieņemtais, bet vēl nedzimušais bērns kļūst par juridisku subjektu un uz viņu sāk attiekties tiesības uz dzīvību un tās aizsardzību.

Starptautisko cilvēktiesību dokumentos atrodami dažādi definējumi par dzīvības aizsardzību, tā Bērnu tiesību deklarācijas preambula nosaka, ka bērnam viņa fiziskā un garīgā brieduma trūkuma dēļ ir nepieciešama īpaša aizsardzība un gādība, ieskaitot arī pienācīgu tiesisko aizsardzību, kā pirms, tā arī pēc dzimšanas⁹¹, turpretim Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 6.panta pirmā daļa nosaka, ka katram cilvēkam no dzimšanas ir tiesības uz dzīvību.⁹² Autors uzskata, arī minētais cilvēktiesību dokuments tieši nepasaka, ka dzīvība netiek aizsargāta arī pirms dzimšanas, pantā iekļautie vārdi “no dzimšanas”, saprotami, kā pēdējais brīdis, kad dzīvība būtu jā sāk aizsargāt, nepieļaujot nekādus izņēmumus. Ne tikai starptautiskie dokumenti, bet arī Civillikums ietver norādes, par vēl nedzimušas dzīvības atzīšanu par subjektu, tā Civillikuma 386. pants nosaka, ka

⁹⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: AFS, 2007., 267-268.lpp.

⁹¹ ANO Bērnu tiesību deklarācija. Publicēts: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=96 (aplūkots 2010.gada 18.aprīlī).

⁹² Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=50 (aplūkots 2010.gada 18.aprīlī).

fiziska persona spēj mantot, ja mantojuma atklāšanās laikā viņa ir ieņemta, kaut arī vēl nav piedzimusi.⁹³

Norāde uz nedzimušas dzīvības aizsardzību atrodama arī Seksuālās un reproduktīvās veselības likuma 1.pantā, kurā deklarēts, ka likuma mērķis ir noteikt tiesiskās attiecības seksuālās un reproduktīvās veselības jomā, lai aizsargātu nedzimušu dzīvību un jebkuras personas seksuālo un reproduktīvo veselību.⁹⁴ Autors secina, ka likumdevējs minētajā likumā ir legalizējis grūtniecības pārtraukšanu, nostiprinot sievietes tiesības nosakot maksimāli pieļaujamo grūtniecības ilgumu līdz, kuram tas ir atļauts (12. vai 24. nedēļa), tādējādi normas vairāk runā par sievietes tiesībām, bet ne nedzimušās dzīvības aizsardzību. Jānorāda, ka nav saskatāma terminu konsekvence, proti Krimināllikuma 135.pantā ietvertais termins “aborts” ir šaurāks jēdziens par Seksuālās un reproduktīvās veselības likumā lietoto terminu “grūtniecības pārtraukšana”, kas kā jau norādīts, liedz saukt pie atbildības pašu grūtnieci, gadījumā, kad tā veica nelikumīgu abortu.

Daļēja nedzimušās dzīvības aizsardzība tiek realizēta arī saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 1.punktu, atbildība iestājas par slepkavību, ja noslepkavota sieviete, vainīgajam apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī; saskaņā ar Krimināllikuma 125.panta pirmo daļu atbildība iestājas par smaga miesas bojājuma nodarīšanu, kas izraisījis grūtniecības pārtraukšanu; kā arī saskaņā ar Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 5.punktu, par atbildību pastipriņošu apstākli jebkura cita noziedzīga nodarījuma izdarīšana pret sievieti, apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī. Tomēr, veicot minēto pantu sastāvu analīzi, autors secina, ka par tiešo apdraudējuma objektu tiek atzīta sievietes dzīvības interese un augļa tiesības uz dzīvību un veselību ir tikai papildus tiešais objekts. Tomēr, tā kā likumdevējs atzinis augļa tiesības uz dzīvību un veselību kā papildus apdraudējuma objektu vai pastipriņošu apstākli, autoraprāt, būtu loģiski, ja tiktu paredzēta arī pašas grūtnieces atbildība par neatļautu aborta izdarīšanu.

Autoraprāt, minēto normatīvo aktu regulējums ir neveiksmīgs un nav pietiekams, lai aizsargātu nedzimušu dzīvību un jāpiekrīt ir A. Judinam, kurš norāda, ka aizsargājot sievietes tiesības tiek aizmirsts par augļa tiesībām piedzimt.⁹⁵

Šāda viedokļa papildus argumentācija varētu būt sekojoša:

Pirmkārt, Krimināllikumā paredzēta atbildība tikai par aborta izdarīšanas speciālo noteikumu pārkāpšanu, nevis par grūtniecības pārtraukšanu kā tādu, proti, patlaban ar abortu,

---

⁹³ Civillikums. Otrā daļa. Mantojuma tiesības: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. gada 30. jūlijs, Nr.29.

⁹⁴ Pieņemot minēto likumu valdība plašas diskusijas par aborta legalizēšanu, kā ar par jau pieminēto likuma mērķi. Plašāk sk.: Latvijas Republikas 7.Saeimas ziemas sesijas trešā sēde.

http://www.saeima.lv/steno/2002/st_3101/st3101.htm (aplūkots 2010.gada 20.aprīlī)

⁹⁵ Judins A. Par aborta krimināltiesisko aspektu. *Jurista Vārds*, 11.12. 2001., Nr.39.

atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem un medicīnas skaidrojumiem, saprot grūtniecības pārtraukšanu līdz pilnām 24 grūtniecības nedēļām.

Otrkārt, Krimināllikuma 135.pants neparedz atbildību pašai grūtniecei, kura pati pārtraukusi grūtniecību;

Treškārt, atbildība par neatļauta aborta izdarīšanu netiek diferencēta atkarībā no grūtniecības ilguma un augļa dzīvotspējas.

Autors secina, ka atbildība par augļa dzīvības prettiesisku pārtraukšanu turpmākajā grūtniecības laikā līdz brīdim, kad auglis fizioloģisko dzemdību laikā sāk parādīties no mātes dzemdību ceļiem, un kad likumdevējs jau noteicis atbildību par dzimstoša bērna slepkavību, šobrīd Krimināllikumā faktiski nav paredzēta.

Autora ieskatā, laikmetā, kurā cilvēka dzīvība ir demokrātiskas sabiedrības augstākā vērtība un tiesības uz dzīvību nostiprinātas gan starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos, gan vairumā valstu konstitūcijās, nepietiek ar normām, kurās nedzimušas dzīvības aizsardzība ir tikai papildus apdraudējuma objekts, ne primārais, vai atbildību pastiprinošs apstāklis.

Ņemot vērā to, ka abortu iespējams veikt līdz grūtniecības 24.nedēļai, tiek prezumēts, ka pēc minētā termiņa auglis ir dzīvotspējīgs un attīstījies tik tālu, lai varētu uzsākt patstāvīgu eksistenci ārpus mātes organisma, tādējādi grūtniecības pārtraukšana pēc grūtniecības 24.nedēļas uzskatāma par augļa nomirdināšanu, kurai piemīt daudz lielāka kaitīguma pakāpe, nekā nelikumīga aborta izdarīšanai.

Autors piekrīt V.Liholajas viedoklim, ka krimināltiesību normās būtu atsevišķi jārisina šādi jautājumi: dzīvot nespējīga augļa nodzīšana jeb aborts un dzīvotspējīga augļa nomirdināšana, ja vien šo augļu nodzīšana vai nomirdināšana nerada bažas par mātes veselību vai dzīvību un šādos gadījumos jāzaudē (nepieciešamības stāvoklis) mazāk svarīgais, proti, mātes miesās esošā augļa dzīvība.⁹⁶ Līdzīgas normas, kas apstiprinātu minēto priekšlikumu, autoraprāt, nav tālu jāmeklē. Tā kaimiņvalsts Igaunijas likumdevējs Igaunijas Soda kodeksa⁹⁷ nodalījuma “Vainojami nodarījumi, kas bīstami personas dzīvībai un veselībai” ietvaros ir izveidojis apakšnodalījumu, kurā ietvertajos noziedzīgajos nodarījumos paredzēta atbildība par nelikumīgu apiešanos ar cilvēka embriju vai augli. Saskaņā ar Igaunijas Soda kodeksa 129.pantā par kriminālsodāmu atzīta kaitējuma nodarīšana dzemdē esošajam cilvēka embrijam vai auglim, ievainojot to, ievadot kādu vielu vai veicinot citādas pret embriju vai augli vērstas darbības, ja tā rezultātā embrijs vai auglis priekšlaicīgi dzimis vai miris. Līdz ar to, autors uzskata, ka būtu nepieciešams izdarīt grozījumus Krimināllikuma normās:

⁹⁶ Liholaja V. Aborts: slepkavība vai ...? *Latvijas Universitātes raksti. Juridiskā zinātne*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004., Nr.667., 31.lpp.

⁹⁷ Criminal Code of the Republic of Estonia. Publicēts:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/prview> (aplūkots 2010.gada 7.martā).

Pirmkārt, būtu nepieciešams grozīt Krimināllikuma 135.pantu, paredzot tajā atbildību par grūtniecības pārtraukšanu kā tādu, diferencējot atbildību atkarībā no grūtniecības ilguma un augļa dzīvotspējas, kas ļautu saukt pie atbildības vainīgās personas gadījumos, kad grūtniecības pārtraukta pēc atļautā laika. Jaunā Krimināllikuma 135.panta varētu būt izteikts šādā redakcijā:

Aborta neatļauta izdarīšana

(1) Par grūtniecības pārtraukšanu, ko izdarījusi persona, kurai ir tiesības izdarīt abortu, ja tā izdarīta ārpus slimnīcas vai citas ārstniecības iestādes vai arī ārstniecības iestādē, bet bez tiesiska pamata, —

[soda ar...]

(2) Par grūtniecības pārtraukšanu antisanitāros apstākļos vai ja to izdarījusi persona, kurai nav tiesību izdarīt abortu,—

[soda ar...]

(3) Par aborta neatļautu izdarīšanu grūtniecei atkārtoti, —

[soda ar...]

(4) Par aborta neatļautu izdarīšanu pret grūtnieces gribu vai, ja grūtniecības pārtraukšana izraisījusi grūtnieces nāvi vai citas smagas sekas,-

[soda ar...]

Otrkārt, būtu nepieciešams papildināt Krimināllikumu ar atsevišķu normu par augļa nomirdināšanu un kaitējuma nodarīšanu tam, tādējādi Krimināllikumā būtu paredzēta nedzimušas dzīvības aizsardzība līdz brīdim, kad dzemdību procesā bērns sāk parādīties no mātes miesām. Jaunā Krimināllikuma norma varētu būt izteikta šādā redakcijā:

(1) Par apzinātu bojājuma nodarīšanu dzemdē esošam cilvēka auglim, kas izraisa nopietnu kaitējumu tā normālai attīstībai,-

[soda ar...].

(2) Par dzīvotspējīga augļa nomirdināšanu,-

[soda ar...].

4. nodaļa. Salīdzinājums ar ārvalstīm

Turpmākajā darba nodaļā tiks apskatītas divpadsmit valstis un analizētas šo valstu kriminālkodeksu normas, kuras paredz atbildību par jaundzimuša bērna slepkavību, aborta neatļautu veikšanu vai grūtniecības pārtraukšanu kā tādu.

4.1. Jaundzimuša bērna slepkavības izpratne

Krimināllikumā likumdevējs jaundzimuša bērna slepkavību atzinis par izdarītu mīkstināšanos apstākļos, ietverot tajā vairākus obligāti konstatējamus priekšnosacījumus, lai slepkavību kvalificētu saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu. Autoraprāt, nepieciešams analizēt ārvalstu kriminālkodeksu normas par jaundzimuša bērna slepkavību, salīdzinot tās ar Krimināllikuma 119.pantu, lai gūtu priekšstatu par jaundzimušas slepkavības regulējumu un tā izpratni ārvalstīs, kas palīdzētu izvērtēt vai un kādi grozījumi nepieciešami Krimināllikuma 119.pantā.

Polija, Ukraina, Igaunija, Lietuva

Polijas Kriminālkodeksa⁹⁸ (turpmāk Polijas KK) 149.paragrāfs tāpat kā Krimināllikuma 119.pants paredz, ka pie kriminālatbildības saucama māte, kura nogalinājusi savu bērnu dzemdību laikā to izraisītā stāvokļa ietekmē. Turpretim Igaunijas Soda kodeksa⁹⁹ (turpmāk Igaunijas SK) 116.pantā, līdzīgi kā Ukrainas Kriminālkodeksa¹⁰⁰ (turpmāk Ukrainas KK) 117.pantā, privilēģētais sastāvs netiek saistīts ar noziedzīgā nodarījuma subjekta īpašo stāvokli, ko izraisījušas dzemdības, paredzot kriminālatbildību bērna mātei, kura nogalina savu jaundzimušo bērnu dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām. Citāds likumdevēja risinājums ir redzams Lietuvas Kriminālkodeksa¹⁰¹ (turpmāk Lietuvas KK) 131.pantā, kurā paredzēta mātes atbildība, kura savu jaundzimušo bērnu noslepkavojusi dzemdību izraisītā stāvokļa ietekmē, neprecizējot slepkavības laiku un stāvokli, kādā māte atradusies.

---

⁹⁸ Уголовный кодекс Республики Польша. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.

⁹⁹ Criminal Code of the Republic of Estonia. Publicēts:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview> (aplūkots 2010.gada 7.martā)

¹⁰⁰ Уголовный кодекс Украины. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.

¹⁰¹ Lietuvas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.,241.lpp.

Dānija un Zviedrija

Dānijas kriminālkodeksa¹⁰⁶ (turpmāk Dānijas KK) 238.pagrāfs un Zviedrijas kriminālkodeksa¹⁰⁷ (turpmāk Zviedrijas KK) 3. nodaļas 3. paragrāfs paredz atbildību, ja māte nogalina savu bērnu dzemdību laikā vai tūlīt pēc dzemdībām. Minētais noziedzīgais nodarījums abās valstīs vērtējams, kā izdarīts mīkstinošos apstākļos, tā Zviedrijas likumdevējs nodarījumu saistījis ar dzemdību izraisītu stāvokli, turpretim Dānijas likumdevējs, salīdzinājumā ar Krimināllikumu ir paplašinājis normas piemērošanas nosacījumus, nosakot, ka māte rīkojusies, atrodoties posta stāvoklī, aiz bailēm par negodu vai ciešot no dzemdību izraisītā vājuma, apjukuma vai panikas. Jāatzīmē, ka Dānijas KK 238.pagrāfa otrajā daļā ir atruna, ka nozieguma mēģinājuma gadījumā, ja bērnam netiek nodarīts kaitējums, vainīgā persona var tikt atbrīvota no soda.

Autoraprāt, šāds Dānijas likumdevēja risinājums ir vērtējams pozitīvi, jo dzemdību izraisītais stāvoklis pēc būtības ir pielīdzināms ierobežotas pieskaitāmības stāvoklim. Saskaņā ar Krimināllikuma 14.pantu, tiesa var atbrīvot personu no soda, ja tā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā nav bijusi visā pilnībā sapratusi savas darbības vai vadīt tās. Būtu nepieciešams Krimināllikuma 119.panta papildināt ar līdzīgu normu, nosakot, ka jaundzimuša bērna slepkavības mēģinājuma gadījumā, ja bērnam netiek nodarīts kaitējums, vainīgā persona var tikt atbrīvota no soda.

Beļģija

Beļģijas Kriminālkodeksa¹⁰⁸ (turpmāk Beļģijas KK) 395. un 396. pants nosaka, ka par jaundzimušā slepkavību atzīstama bērna tīša nonāvēšana piedzimšanas brīdī vai tieši pēc tam vai bērna tīša nonāvēšana dzemdību laikā vai tieši pēc tam. Abos pantos norādīts, ka šāds nodarījums, atkarībā no apstākļiem, sodāms kā slepkavība vai iepriekš nodomāta slepkavība. Šāds Beļģijas likumdevēja risinājums krasi atšķiras no Krimināllikuma 119.panta. Pirmkārt, Krimināllikuma 119.pantā ietvertais nosacījums “dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām” apvieno abus minētos Beļģijas KK pantus, veidojot precīzas un konsekventas Krimināllikuma normas. Otrkārt, Beļģijas likumdevējs jaundzimuša bērnu slepkavību nav

---

¹⁰⁶ Dānijas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008., 275.lpp.

¹⁰⁷ Criminal Code of the Kingdom of Sweden. Publicēts: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (aplūkots 2010.gada 7.maijā)

¹⁰⁸ Beļģijas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008., 149.lpp.

definējis kā izdarītu mīkstinošos apstākļos. Autora ieskatā, šāds risinājums ir kritizējams, jo analizējot tiesu praksi Latvijā, redzams, ka jaundzimuša bērna slepkavības gadījumā, vairums sieviešu slepkavību izdarījušas dzemdību izraisītā stāvokļa ietekmē, kurš pēc būtības vērtējams kā ierobežota pieskaitāmība, tādēļ katrā konkrētajā gadījumā būtu nepieciešams ar ekspertīzes palīdzību konstatēt vai sieviete atradusies šādā stāvoklī vai nē.

Spānija

Spānijas kriminālkodeksa¹⁰⁹ (turpmāk Spānijas KK) 138.pants paredz atbildību par citas personas nonāvēšanu, Spānijas likumdevējs nav paredzējis atsevišķu normu par jaundzimušā slepkavību kā tas ir Krimināllikumā.

4.2. Grūtniecības pārtraukšanas izpratne

Kā jau iepriekš autors noskaidroja, Krimināllikuma 135. pants nosaka atbildību par neatļauta aborta veikšanu, bet ne par pašu grūtniecības pārtraukšanu kā tādu, kā arī Krimināllikuma 135.pants aizsargā tikai sievietes dzīvību un veselību, bet ne bērna tiesības piedzimt. Autoraprāt, nepieciešams analizēt ārvalstu kriminālkodeksu normas par grūtniecības pārtraukšanu, lai rastu priekšstatu par ārvalstu izpratni attiecībā uz problēmjasautājumiem, kuri tika apskatīti darba sadaļā par grūtniecības pārtraukšanu.

Polija, Ukraina, Igaunija un Lietuva

Polijas KK atbildība par grūtniecības pārtraukšanu tiek diferencēta atkarībā no tā, vai tā izdarīta ar sievietes piekrišanu vai bez, līdzīgi kā tas ir Krimināllikumā. Tā Polijas KK 152.panta pirmajā daļā paredzēta atbildība par grūtniecības pārtraukšanu ar sievietes piekrišanu, pārkāpjot likumu nosacījumus. Polijas KK 152.panta otrajā daļā noteikta atbildība par palīdzību sievietei pārtraukt grūtniecību, kā arī par grūtnieces ietekmēšanu nolūkā panākt, lai viņa pārtrauktu grūtniecību, līdzīgi kā tas ir Krimināllikuma 136.pantā. Saskaņā ar Polijas KK 152.panta trešo daļu kriminālatbildība abos iepriekš minētajos gadījumos tiek pastiprināta atkarībā no tā vai auglis bijis dzīvotspējīgs ārpus mātes organisma. Līdzīgas normas Krimināllikumā nav atrodamas. Autors atbalsta jau iepriekš izteikto viedokli, ka Krimināllikuma 135.pantā būtu nepieciešams atbildību diferencēt atkarībā no augļa

---

¹⁰⁹ Spānijas kriminālkodekss. Liholaja V. Kriminālatbildība Latvijā un Spānijā. Spānijas Krimināllikums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002. 85.lpp.

dzīvotspējas grūtniecības pārtraukšanas laika. Atbilstoši Polijas KK 153.pantam pie atbildības saucama persona, kura, lietojot vardarbību, kā arī citus paņēmienus, bez grūtnieces piekrišanas izdara abortu vai ar vardarbību, draudiem vai ar viltu ietekme sievieti un noved līdz grūtniecības pārtraukšanai. Līdzīgi kriminālatbildības nosacījumi atrodami arī Krimināllikuma 135.pantā otrajā daļā.

Gan Igaunijā, gan Lietuvā, līdzīgi kā Krimināllikumā, atbildība par grūtniecības pārtraukšanu tiek diferencēta atkarībā no tā, vai persona, kas to izdarījusi, ir bijušas tiesības veikt šādu operāciju vai nē, taču tās reglamentācija ir atšķirīga.

Saskaņā ar Lietuvas KK 142.panta pirmo daļu persona, kurai ir tiesības veikt abortu, saucama pie atbildības tad, ja viņa pēc grūtnieces vēlēšanās izdarījusi abortu ārpus ārstniecības iestādes vai arī ārstniecības iestādē, bet bez tiesiska pamata, šādi nosacījumi ietverti arī Krimināllikuma 135.panta pirmajā daļā. Citāds risinājums atrodams Igaunijas SK 127.pantā, kurš nosaka atbildību personas, kurai ir tiesības grūtniecību pārtraukt, ar nosacījumu, ka tas izdarīts vēlāk par likumā noteikto grūtniecības laiku.

Salīdzinājumā ar Krimināllikumu, citādāk reglamentēta arī tādas personas atbildība, kas nav tiesīga izdarīt grūtniecības pārtraukšanu. Tā Lietuvas KK 142.panta otrajā daļā noteikta veselības aizsardzības speciālista, kam nav tiesības izdarīt abortu, atbildība par šādas operācijas veikšanu ārstniecības iestādē, bet panta trešajā daļā – citu personu, kurām nav tiesības izdarīt aborta operāciju, atbildība, kas ir bargāk sodāma. Turpretim Ukrainas KK 134.pantā paredzēta atbildība par aborta veikšanu, ja personai nav īpaša medicīniska izglītība, nenorādot uz citiem apstākļiem.

Saskaņā ar Igaunijas SK 126.panta pirmo un otro daļu atbildība par prettiesisku grūtniecības pārtraukšanu ir atkarīga no pārtrauktās grūtniecības ilguma, un tā tiek pastiprināta, ja grūtniecības laiks ir bijis virs divdesmit vienas nedēļas. Krimināllikumā šāda atbildības diferencēšana nav paredzēta, tā 135.panta otrajā daļā vienkārši paredzot sodu par aborta izdarīšanu, ja to izdarījusi persona, kurai nav tiesības izdarīta abortu. Turpretim Krimināllikuma 135.pantā, atšķirībā no visu četru valstu kriminālkodeksiem, atbildība par aborta neļautu izdarīšanu pastiprināta, ja tas izdarīts grūtniecei antisanitāros apstākļos, izdarīts atkārtoti, ja tas izraisījis grūtnieces nāvi vai citas smagas sekas, kā arī tad, ja aborts izdarīts pret grūtnieces gribu. Pēdējais apstāklis Igaunijas SK ietverts 125.pantā, apzīmējot to par ļaunprātīgu grūtniecības pārtraukšanu. Kā arī Polijas KK 154.pantā, pastiprināta atbildība par neatļautu grūtniecības pārtraukšanu, ja tās rezultātā ir iestājusies sievietes nāve.

Igaunijas SK 128. pantā tā pat paredzēta sievietes atbildība par piekrišanu pārtraukt savu grūtniecību, ja tā dota persona, kurai pēc likuma nav tiesību izdarīt grūtniecības pārtraukšanu, kā arī par piekrišanu grūtniecības pārtraukšanai vēlāk nekā to atļauj likums.

Par precīzākām un veiksmīgām, salīdzinājumā ar Krimināllikumu, autors uzskata Igaunijas SK normas, kuras paredz atbildību nevis par aborta neatļautu izdarīšanu, bet gan par grūtniecības pārtraukšanu kā tādu. Tā Igaunijas SK 127.pantā nosakot arī tādas personas, kurai ir tiesības grūtniecību pārtraukt, atbildību ar nosacījumu, ka tas izdarīts vēlāk par likumā noteikto grūtniecības laiku. Jāsecina, ka Krimināllikuma 135. pareizāk būtu runāt nevis par aborta izdarīšanu, bet gan par grūtniecības pārtraukšanu, jo pretējā gadījumā darbības, kas vērstas uz grūtniecības pārtraukšanu jau pēc šī termiņa, nevar tik kvalificētas kā aborta izdarīšana.

Austrija un Šveice

Šveices KK 118.pants nosaka, ka pie atbildības saucama sieviete, kas pati pārtrauc grūtniecību vai pieļauj to. Šveices KK 119.pantā atbildība par grūtniecības pārtraukšanu, ko izdara trešā persona, ir diferencēta atkarībā no tā vai ir vai nav grūtnieces piekrišana, tā panta pirmā daļa paredz, ka pie atbildības saucama persona, kas izdarījusi abortu ar grūtnieces piekrišanu, bet panta otrā daļa paredz, pie atbildības saucama persona, kas izdarījusi abortu bez grūtnieces piekrišanas.

Minētie panti par grūtniecības pārtraukšanu ir ietverti Šveices KK Sevišķās daļas otrajā nodaļā pēc pantiem, kas nosaka sodu par slepkavībām. Tādējādi, atšķirībā no Krimināllikuma, Šveices likumdevējs ir vēlējies aizsargāt bērna tiesības uz dzīvību un tiesībām piedzimt.

Atšķirības saskatāmas arī kvalificējošo pazīmju noteikšanā, jo Krimināllikuma 135. pantā pastiprināta atbildība par grūtniecības pārtraukšanu atkārtoti, savukārt Austrijas KK 96.pagrāfā un Šveices KK 119. pantā ir norādīts uz nodarbošanās raksturu. Krimināllikumā kā viena no kvalificējošām pazīmēm minēta grūtnieces nāve vai citas smagas sekas, turpretim Austrijas KK sievietes nāve kā nodarījuma kvalificējoša pazīme paredzēta tikai gadījumā, ja grūtniecību pārtrauc persona, kura nav ārsts. Jāatzīmē, ka Šveices KK 119.pantā ir vienkārši norādīts uz trešo personu kā noziedzīgā nodarījuma izdarītāju.

Austrijas KK 87. paragrāfā un Šveices KK 120.pantā sīki reglamentēti gadījumi, kad ārsta izdarītā grūtniecības pārtraukšana nav sodāms nodarījums, saistot to ar likumā noteiktās kārtības ievērošanu, medicīniskajām indikācijām grūtniecības pārtraukšanai un situācijām, kuras vērtējamas kā galēja nepieciešamība. Tā saskaņā ar Šveices KK 120.pantu, atbildība par aborta izdarīšanu neiestājas, ja attiecīgā operācija notiek pēc grūtnieces rakstiski noformētas piekrišanas un to veic ārsts, kā arī ja ir cita ārsta atzinums par aborta nepieciešamību. Autoraprāt, šeit saskatāma līdzība ar Seksuālās un reproduktīvās veselības

likuma normām, par aborta izdarīšanu, ja tas nepieciešams, lai glābtu grūtnieces dzīvību vai ilgstošu veselības apdraudējumu.

Jāatzīmē, ka Austrijas likumdevējs paredzējis atbildību par to, ka grūtniece grūtniecības pārtraukšanā iesaista citu personu. Arī Šveices KK paredzēta atbildība par to, ka sieviete pieļauj, ka trešā persona pārtrauktu viņas grūtniecību. Līdzīgas iezīmes Krimināllikumā. nav saskatāmas.

Vācija

Vācijas KK pieļauj abortu, ja to izdara ārsts pēc grūtnieces pieprasījuma pirmajās divpadsmit grūtniecības nedēļās, turklāt grūtniecei ne vēlāk kā trīs dienas pirms operācijas ir jāapmeklē speciāls konsultācijas centrs, kura uzdevumi ir izskaidroti Vācijas KK 219.pantā. Līdzīgi noteikumi saskatāmi arī Latvijas Seksuālās un reproduktīvās likuma 25. pantā.

Vācijas KK 218.pantā ir paredzēta atbildība pa grūtniecības pārtraukšanu bez medicīniska slēdziena un par nepareiza medicīniska slēdziena izdošanu. Turpretim, ja grūtniecība ir pārtraukta pret sievietes gribu vai, ja aborta izdarītāja vieglprātības dēļ, ir apdraudēta grūtnieces dzīvība, vai viņas veselībai radīts nopietns kaitējums, tad nodarījums kvalificējams saskaņā ar Vācija KK 218.panta otro daļu.

Vācijas KK XVI nodaļā, kurā iekļauta arī neatļauta aborta izdarīšana, ir paredzēta atbildība par noziedzīgiem nodarījumiem pret personas dzīvību. Tādējādi Vācijas likumdevējs uzskatāmi parāda, ka aborta nelikumīga izdarīšana apdraud ne vien grūtnieces veselību, bet arī nedzimušā bērna dzīvību. Jānorāda, ka pati grūtniece nav saucama pie kriminālatbildības par aborta mākslīgu pārtraukšanu, ja to izdarījis ārsts, bet grūtniece pirms tam ir apmeklējusi konsultācijas centru.

Autoraprāt, vērā ņemama ir Vācija KK 218.panta trešā daļa, kurā paredzēta atbildība par grūtniecības pārtraukšanu, ko izdarījusi pati grūtniece. Jānorāda, ka šādā gadījumā atbildība neiestājas par mēģinājumu patstāvīgi pārtraukt grūtniecību, kā arī likums atļauj tiesai nepiemērot sodu, ja ir konstatēti īpaši apstākļi, kas ietekmēja grūtnieces rīcību.

Autors secina, nenoliedzot sievietes tiesības uz abortu, būtu nepieciešams papildināt Krimināllikumu ar papildus normu un paredzēt tajā kriminālatbildību par grūtniecības pārtraukšanu, ko izdarījusi pati grūtniece pēc grūtniecības 24. nedēļas, t.i., grūtniecības laikā, kad auglis ir dzīvotspējīgs ārpus mātes organisma un uz tiesībām piedzimt.

Jaunā Krimināllikuma norma varētu tikt izteikta šādā redakcijā:

Par grūtniecības pārtraukšanu, ko izdarījusi pati grūtniece pēc grūtniecības 24. nedēļas, - soda [...]

Beļģija

Beļģijas likumdevējs diferencējis atbildību atkarībā no tā, vai grūtniecība pārtraukta ar sievietes piekrišanu vai bez tās. Tā saskaņā ar Beļģijas kriminālkodeksa (turpmāk Beļģijas KK) 348.pantu pie atbildības saucama persona, kura būdama vai nebūdama ārsts, izdarījusi abortu sievietei, kura tam nav devusi piekrišanu, turpretim Beļģijas KK 350.pantā paredzēta atbildība personai par grūtniecības pārtraukšanu, ja grūtniece tam piekritusi.

Atšķirībā no Krimināllikuma 136.panta, Beļģijas KK atbildība par piespiešanu izdarīt abortu nav paredzēta. Tomēr gadījumā, ja līdzekļi, kas tikuši izmantoti, lai piespiestu sievieti izdarīt abortu, izraisījuši nāvi, persona, kura tos izmantojusi vai norādījusi uz tiem, sodāma saskaņā ar Beļģijas KK 351.pantu.

Jānorāda, ka Beļģijas KK 383.pantā trešajā daļā paredzēta atbildība personai, kura ar jebkādu līdzekļu palīdzību propagandējis līdzekļus vai instrumentus aborta izdarīšanai vai devis norādījumus par šādu līdzekļu iegādāšanās iespējām. Autoraprāt, šī norma atzīstama par veiksmīgu, jo medicīnā pastāv dažādi nelegāli līdzekļi, gan medikamenti, gan citādas iespējas, ka pārtraukt grūtniecību. Tā, piemēram, Latvijā līdz pat 2009.gada rudenim nebija legalizēts tāds grūtniecības pārtraukšanas līdzeklis kā “Mifegīns”, kuru varēja brīvi iegādāties kaimiņvalstīs, kur šāds medikaments bija legāls. Autoraprāt, šādu medikamentu attīstība laika gaitā tikai paplašināsies, tādējādi būtu izvirzāms priekšlikums par Krimināllikuma papildināšanu ar līdzīgu normu.

Spānija

Atbildība par nelegālu aborta veikšanu ir paredzēta Spānijas KK Sevišķās daļas Otrās grāmatas II daļā. Tāpat kā Krimināllikumā, atbildība par minēto noziedzīgo nodarījumu tiek diferencēta atkarībā no tā vai aborta operācija veikta ar sievietes piekrišanu vai bez tās.

Atbilstoši Spānijas KK 144.pantam, pie kriminālatbildības saucama persona, kas izdarījusi abortu bez sievietes piekrišanas, kā arī persona, kas veikusi abortu pēc sievietes piekrišanas, kas tika saņemta ar viltu, lietojot vardarbību vai vardarbības draudus. Saskaņā ar Spānijas KK 145.panta pirmo daļu mazāks sods vainīgajai personai draud par aborta izdarīšanu ar sievietes piekrišanu, bet gadījumā, kad tas nav atļauts ar likumu.

Saskaņā ar Spānijas KK 145.panta otro daļu pie kriminālatbildības saucama sieviete, kura pati izdarījusi sev abortu vai atļāvusi citai personai to izdarīt gadījumā, kad tas nav pieļaujams ar likumu. Līdzīgas normas Krimināllikumā nav atrodamas, tomēr, kā jau autors iepriekš norādījis, būtu apspriežams jautājums par šādu normu lietderību.

Atšķirībā no Krimināllikuma, Spānijas likumdevējs Spānijas KK 157. un 158. pantā, kriminalizējis kaitējuma nodarīšanu cilvēka embrijam, paredzot atbildību kā par tīšu bojājumu vai traumu nodarīšanu auglim, kas izraisījis nopietnu kaitējumu normālai augļa attīstībai vai nopietnu fizisku vai psihisku trūkumu, tā arī par tādu pašu nodarījumu aiz rupjas neuzmanības. Tomēr, ja nodarījums veikts aiz neuzmanības, tad grūtniece pie kriminālatbildības nav saucama. Šāds risinājums atzīstams par veiksmīgu un apstiprina jau iepriekš izteikto priekšlikumu par Krimināllikuma papildināšanu ar līdzīgu normu.

Apskatot krimināltiesisko normatīvo aktu regulējumu citās valstīs, autors secina, ka atbildības par grūtniecības pārtraukšanu regulējums analizētajos ārvalstu krimināltiesiskajos normatīvajos aktos ir līdzīgs Latvijas Krimināllikuma regulējumam, kā piemēram, tajos kriminālatbildība tiek diferencēta”:

1. atkarībā no tā, vai grūtniecība pārtraukta ar grūtnieces piekrišanu vai pret viņas gribu, kas minēts kā kvalificējošais apstāklis;
2. atkarībā no tā, vai noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir ārsts vai kāda cita persona.

Krimināllikums no citu valstu krimināllikumiem būtiski atšķiras ar to, ka tajā nav paredzēta grūtnieces atbildība par to, ka viņa pati pārtrauc sev grūtniecību, kā tas noteikts, piemēram, Austrijas KK 96. paragrāfā, Vācijas KK 218. paragrāfā un Šveices KK 118. pantā.

Kopsavilkums

1. Autors secina, ka gadījumos, kad grūtniece pati nevar dzemdēt un nepieciešama ārstu iejaukšanās, veicot operāciju (ķeizargriezieni), kuras laikā bērns tiek izņemts no mātes miesām, jāvadās pēc analogijas ar dzemdību procesu un par bērna dzīvības sākuma momentu jāuzskata brīdis, kad operācijas laikā bērns sāk parādīties no mātes miesām, jo vērsšanās pret bērna dzīvību šajā laikā jāuzskata par slepkavību, nevis abortu.
2. Autors uzskata, ka surogācija kā tāda Latvijā nav likumīga un nav iespējama situācija, ka Latvijā par bērna faktisko māti varētu tikt atzīta sieviete, kura par tādu kļūst saskaņā ar vienošanos. Lai arī Latvijas normatīvajos aktos šāda institūta regulējums nav atrodamams un civiltiesībās valda princips “viss, kas nav aizliegts, ir atļauts”, šāds secinājums izriet no Seksuālās un reproduktīvās veselības likuma 15.panta 4.punkta, kurš nosaka, ka nav atļauts izmantot donora dzimumšūnas vai embriju komerciālos nolūkos, kā arī no Civillikuma 146.panta, kurš nosaka, ka par bērna māti atzīstama sieviete, kas bērnu dzemdējusi.
3. Pasaulē, strauji attīstoties medicīnai un zinātnei, rodas jaunas iespējas kā iejaukties bērna ieņemšanas, iznēsāšanas un dzemdēšanas procesos. Pēc autora domām, būtu nepieciešams Krimināllikuma 119.panta dispozīciju precizēt, nenorādot subjekta dzimumu, kurš iznēsā un dzemdē bērnu.

Krimināllikuma 119. pants varētu tikt izteikts šādā redakcijā:

119.pants. Jaundzimuša bērna slepkavība

Par bērna slepkavību, ko izdarījusi persona, kura dzemdējusi bērnu, ja tas izdarīts dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām to izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē, — soda [...]

4. Autors uzskata, ka pēc grūtniecības 24.nedēļas auglis ir dzīvotspējīgs un attīstījies tik tālu, lai varētu uzsākt patstāvīgu eksistenci ārpus mātes organisma, tādējādi grūtniecības pārtraukšana pēc grūtniecības šā termiņa uzskatāma par augļa nomirdināšanu, kurai piemīt daudz lielāka kaitīguma pakāpe, nekā grūtniecības pārtraukšanai. Autora ieskatā būtu nepieciešams grozīt Krimināllikuma 135.pantu, diferencējot atbildību atkarībā no grūtniecības ilguma un augļa dzīvotspējas.

Jaunā Krimināllikuma 135.panta varētu būt izteikts šādā redakcijā:

Aborta neatļauta izdarīšana

(1) Par grūtniecības pārtraukšanu, ko izdarījusi persona, kurai ir tiesības izdarīt abortu, ja tā izdarīta ārpus slimnīcas vai citas ārstniecības iestādes vai arī ārstniecības iestādē, bet bez tiesiska pamata, —

[soda ar...]

(2) Par grūtniecības pārtraukšanu antisanitāros apstākļos vai ja to izdarījusi persona, kurai nav tiesību izdarīt abortu,—

[soda ar...]

(3) Par aborta neatļautu izdarīšanu grūtniecei atkārtoti, —

[soda ar...]

(4) Par aborta neatļautu izdarīšanu pret grūtnieces gribu vai, ja grūtniecības pārtraukšana izraisījusi grūtnieces nāvi vai citas smagas sekas,-

[soda ar...]

5. Mūsdienās, kad cilvēka dzīvība ir demokrātiskas sabiedrības augstākā vērtība un tiesības uz dzīvību nostiprinātas gan starptautiskajos dokumentos, gan vairumā valstu konstitūcijās, Krimināllikuma normas, kurās nedzimušas dzīvības aizsardzība ir tikai papildus apdraudējuma objekts vai atbildību pastiprinošs apstāklis, neaizsargā nedzimušu dzīvību. Autors uzskata, būtu nepieciešams papildināt Krimināllikumu ar atsevišķu normu par augļa nomirdināšanu un kaitējuma nodarīšanu tam, tādējādi Krimināllikumā būtu paredzēta nedzimušas dzīvības aizsardzība līdz brīdim, kad bērns dzemdību procesā bērns sāk parādīties no mātes miesām.

Jaunā Krimināllikuma norma varētu būt izteikta šādā redakcijā:

(1) Par apzinātu bojājuma nodarīšanu dzemdē esošam cilvēka auglim, kas izraisa nopietnu kaitējumu tā normālai attīstībai,-

[soda ar...].

(2) Par dzīvotspējīga augļa nomirdināšanu,-

[soda ar...].

6. Nenoliedzot sievietes tiesības uz abortu ar likumu atļautajā laikā, būtu nepieciešams papildināt Krimināllikumu ar papildus normu un paredzēt tajā kriminālatbildību par grūtniecības pārtraukšanu, ko izdarījusi pati grūtniece pēc grūtniecības 24. nedēļas, t.i., grūtniecības laikā, kad auglis ir dzīvotspējīgs un tam ir radušās tiesības uz tiesībām piedzimt.

Jaunā Krimināllikuma norma varētu tikt izteikta šādā redakcijā:

*Par grūtniecības pārtraukšanu, ko izdarījusi pati grūtniece pēc grūtniecības 24. nedēļas,-
soda ar [...].*

Anotācija

Darba “Nedzimušas dzīvības un jaundzimuša bērna dzīvības krimināltiesiskā aizsardzība” mērķis ir veikt pētījumu un izstrādāt priekšlikumus nedzimušas dzīvības un jaundzimuša bērna dzīvības krimināltiesiskās aizsardzības pilnveidošanai.

Pirmajā nodaļā autors apskata cilvēka dzīvības sākuma momenta noteikšanu, uzsvāru liekot uz tā izpratni krimināltiesībās. Nodaļā tiek apkopoti un analizēti tiesībzinātnieku viedokļi par to, kad krimināltiesībās būtu jā sākas aizsargāt cilvēka dzīvību un kad tiek sākta cilvēka dzīvības aizsardzība saskaņā ar Krimināllikumu, nonākot pie secinājuma, ka dzīvības krimināltiesiskā aizsardzība sākas ar brīdi, kad bērns dzemdību procesā sāk parādīties no mātes dzemdību ceļiem.

Otrajā nodaļā autors apskata Krimināllikuma 119.pantu – Jaundzimuša bērna slepkavība. Nodaļā tiek apskatīta minētā nozieguma sastāva analīze, analizēta tiesu prakse par jaundzimuša bērna dzīvības atņemšanu un to kvalifikācijas problēmām saistībā ar citiem Krimināllikuma pantiem, nonākot pie secinājuma, ka dzemdību izraisīts psihiskais un fizioloģiskais stāvoklis tiek atzīts par dominējošo un ir par pamatu, lai slepkavību atzītu par izdarītu mīkstinošos apstākļos un kvalificētu saskaņā ar Krimināllikuma 119.pantu.

Trešajā nodaļā autors apskata grūtniecības pārtraukšanas medicīniskos un juridiskos kritērijus. Nodaļā tiek analizēts Krimināllikuma 135.pants, kurā paredzēta atbildība par neatļauta aborta izdarīšanu. Autors secina, ka minētais pants neparedz atbildību par grūtniecības pārtraukšanu kā tādu, bet gan tikai par aborta izdarīšanu, kas iespējams līdz grūtniecības 24.nedēļai, tādēļ būtu nepieciešams pilnveidot minēto pantu.

Ceturtajā nodaļā autors salīdzina Krimināllikuma normas ar ar ārvalstu krimināllikumu normām par jaundzimuša bērna slepkavību un grūtniecības pārtraukšanu, lai gūtu pēc iespējas plašāku un pilnīgāku redzējumu, uz kuru pamata tiek rasti priekšlikumi Krimināllikuma pilnveidošanai.

Kā galveno problēmu autors izvirza to, ka Krimināllikums aizsargā tikai dzimstoša bērna tiesības uz dzīvību un sievietes dzīvību un veselību, bet netiek aizsargātas augļa tiesības piedzimt, tādēļ būtu nepieciešams papildināt Krimināllikumu ar normām par dzīvības aizsardzību, kamēr vēl nedzimušais bērns atrodas mātes miesās.

Annotation

The aim of the bachelor's work "Protection of unborn and newborn child's life in criminal law" is to work out proposals for improvement of protection of unborn and newborn child's life in Criminal Law.

In the first chapter the author writes about the commencement of the child's life; the determination of it, putting emphasize on it in Criminal Law. In this chapter there are summarized and analysed points of view of protection of human's life in Criminal Law: when it should be started and when it is started according to Latvian Penal Code (Penal Code). In the end of the chapter the author comes to conclusion that protection of child's life starts with the moment of beginning of the accouchement.

In the second chapter author discusses the paragraph 119 in Penal Code: newborn child's murder. Author analyses this crime; analyses legal proceedings of newborn murders. In this chapter author concludes that murder can be acknowledged as the murder committed in extenuating circumstances due to physical and psychological condition after the giving birth of the child's and can be qualified according to paragraph 119 in Penal Code.

In the third chapter author deals with medical and juridical standards of ceasing of pregnancy. Author analyses paragraph 135 in Penal Code which talks about the responsibility on illegal abortions. Author concludes that this paragraph unforesees the responsibility on ceasing of pregnancy but foresees just the responsibility on performing the act of abortion (that is allowed till 24th week of pregnancy). That is why this paragraph should be improved.

Author compares the norms of murder of the newborn child and the cease of pregnancy to get the complete insight in the Latvian Penal Code to compare the same norms of Penal Code abroad in the fourth chapter. The main problem in author's opinion is that the Penal Code protects the rights of the newborn child (before and after the birth) and the women's rights on their health and life, but the rights of the foetus are not protected. At the end author suggests to supplement the Penal Code with norms about protection of foetus, while it is in his mother's body.

Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts

Literatūra

1. [B.a] Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecības. 1947.
2. [B.a] Populārā medicīnas enciklopēdija. Rīga: Latvijas Enciklopēdiju izdevniecība, 1984. Publicēts: http://www.neslimo.lv/client/doc_list_alphabet.php?alf=A (aplūkots 2010. gada 17.aprīlī).
3. [B.a.] Enciklopēdiskā vārdnīca. 1. sējums. Rīga: [B.i.],1991.
4. Deņkovskis A., Žukovs A., Kalmikovs K., Matiševs A. Tiesu medicīna (rokasgrāmata ārstiem). Rīga: Zvaigzne, 1981.
5. Janule P. Cilvēka dzīvības izbeigšanās krimināltiesiskā aizsardzība. *Jurista Vārds*, 03.03.2007., Nr.14.
6. Janule P. Cilvēka dzīvības sākuma krimināltiesiskā aizsardzība. *Jurista Vārds*, 14.11.2006., Nr.45.
7. Judins A. Par aborta krimināltiesisko aspektu. *Jurista Vārds*, 11.12. 2001., Nr.39.
8. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: tiesu namu aģentūra, 2006.
9. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: AFS, 2007.
10. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009.
11. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
12. Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.
13. Liholaja V. Aborts: slepkavība vai ...? *Latvijas Universitātes raksti. Juridiskā zinātne*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004., Nr.667.
14. Liholaja V. Bioētika un krimināltiesības. *Latvijas Universitātes raksti. Juridiskā zinātne*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2008., Nr.740.
15. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
16. Liholaja V. Pretrunīga tiesu prakse Krimināllikuma 119.panta un 125.panta 3. daļas piemērošanā. *Likums un tiesības*, 2001., Nr.2.

17. Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavošana, izvarošana, draudi un citi noziegumi. Rīga, Apgāds "Zvaigzne ABC", 2001.
18. Mincs.P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V.Liholajas komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
19. Vēvere G. Jaundzimuša bērna slepkavība. Jurista Vārds, 23.09.2008., Nr.36.
20. Vīnkalna E. Cēloņsakarības jēdziens krimināltiesībās saistībā ar tā vēsturisko attīstību. *Latvijas Universitātes raksti. Juridiskā zinātne*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004., Nr.667.
21. Steinbock B. Life before birth: the moral and legal status of embryos and fetuses. N.Y. Oxford University Press, 1996. Publicēts: <http://books.google.com/books?id=ukP5IOP3iCkC&printsec=frontcover&dq=Life+before+birth&hl=lv&cd=1#v=onepage&q&f=false> (aplūkots 2010. gada 22.aprīlī)
22. Бородин С. В. Преступления против жизни. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.
23. Попов А.Н. Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.
24. Шаргородский М.Д. Преступления против жизни и здоровья. Москва: Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1948.

Normatīvie akti

1. ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=49 (aplūkots 2010. gada 18. aprīlī).
2. ANO Bērnu tiesību deklarācija. Publicēts: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=96 (aplūkots 2010 gada 18.aprīlī).
3. Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=50 (aplūkots 2010. gada 18. aprīlī).
4. Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/eiropas_padomes_dokumenti/?doc=60 (aplūkots 2010. gada 18. aprīlī).
5. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. *Latvijas Vestnesis*, 1993. gada 1.jūlijs, Nr.43.

6. Seksuālās un reproduktīvās veselības likums. LR: likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2002. gada, 19. februāris, Nr.27.
7. Krimināllikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. gada 8. jūlijs, Nr.199/200.
8. Ārstniecības likums. LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1997. gada 1. jūlijs, Nr.167/168.
9. Civillikums. Pirmā daļa. Ģimenes tiesības: LR likums. *Ziņotājs*, 1993. gada 10. jūnijs, Nr.22/23.
10. Civillikums. Otrā daļa. Mantojuma tiesības: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. gada 30. jūlijs, Nr.29.
11. Grūtniecības pārtraukšanas organizatoriskā kārtība. MK noteikumi Nr.590. *Latvijas Vēstnesis*, 2003. gada 28. oktobris, Nr.153.
12. Latvijas kriminālkodekss. Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1994.
13. Sodu likums. Mīncis P., Lauva J. Sodu likums ar komentāriem. 2.izdevums. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1938.
14. Austrijas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmā krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: tiesu namu aģentūra, 2006.
15. Dānijas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
16. Lietuvas kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija. Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
17. Spānijas kriminālkodekss. Liholaja V. Kriminālatbildība Latvijā un Spānijā. Spānijas Kriminālkodekss. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002.
18. Šveices kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: tiesu namu aģentūra, 2006.
19. Criminal Code of the Republic of Estonia. Publicēts: <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview> (aplūkots 2010.gada 7.martā)
20. Criminal Code of the federal Republic of German. Publicēts: <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/9015/preview> (aplūkots 2010. gada 23.aprīlī).
21. Criminal Code of the Kingdom of Sweden. Publicēts: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (aplūkots 2010.gada 7.maijā)
22. Уголовный кодекс Республики Польша. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.

23. Уголовный кодекс Украины. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.

Juridiskās prakses materiāli

1. Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992.gada 24. februāra lēmuma Nr.1. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmuma krājums 1990 - 1995. Rīga, Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995.
2. Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992.gada 19. oktobra lēmuma Nr.6. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmuma krājums 1990 - 1995. Rīga, Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995.
3. Krimināllieta Nr. 1-51, 1992., Jēkabpils rajona tiesas arhīvs.
4. Krimināllieta Nr. 1-158, 1992., Cēsu rajona tiesas arhīvs.
5. Krimināllieta Nr. 1-209, 1993., Aizkraukles rajona tiesas arhīvs.
6. Krimināllieta Nr. 1-264, 1994., Daugavpils rajona tiesas arhīvs.
7. Krimināllieta Nr. 1-159, 1995., Talsu rajona tiesas arhīvs.
8. Krimināllieta Nr. 1-89, 1995., Dobeles rajona tiesas arhīvs.
9. Krimināllieta Nr. K- 04- 1363, 2000., Rīgas apgabaltiesas arhīvs.
10. Kopleksās ambulatorās tiespsihiatriskās – tiespsiholoģiskās ekspertīzes atzinums Nr.325/200. No krimināllietas Nr.1350116600, 2000., Rīgas tiesas apgabala prokuratūra.
11. Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2005. gada 10. janvāra spriedums lietā Nr.K03-14/05.
12. Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2006. gada 3. februāra spriedums lietā Nr.K03-29/06.
13. Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2006. gada 10. marta spriedums lietā Nr.K06-37/06-2
14. Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2006. gada 23. novembra spriedums lietā Nr.K06-90/06.
15. LR Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2007. gada 7.jūnija spriedums lietā Nr.PAK-229.
16. LR Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 12.decembra spriedums lietā Nr. SKK - 683/2007. Publicēts:

http://www.at.gov.lv/files/archive/department2/2007/skk%20683_7_f.doc (aplūkots 2010. gada 18.aprīlī).

17. LR Augstākās tiesas Senāta 2008. gada 14. janvāra spriedums lietā Nr. SKA – 5/2008. Publicēts: http://www.at.gov.lv/files/archive/department3/2008/ska-5-08_dzimumu_maina.doc (aplūkots 2010.gada 8.maijā).

Interneta resursi

1. [B.a.] Akūts ķeizargrieziens – kāpēc? Publicēts: <http://www.maminuklubs.lv/dzemdibas/akuts-keizargrieziens---kapec> (aplūkots 2010. gada 18. aprīlī).
2. [B.a.] Amerikānis gatavojas dzemdēt. Publicēts: <http://www.apollo.lv/portal/life/articles/123640> (aplūkots 2010.gada 16.aprīlī).
3. [B.a.] Būt vai nebūt surogātmātēm Latvijā. Publicēts: <http://woman.delfi.lv/gimene/berni/but-vai-nebut-surogatmatem-latvija.d?id=14572817> (aplūkots 2010. gada 15. aprīlī).
4. [B.a.] Kad sākas cilvēka dzīvība. Publicēts: <http://www.prolife.lv/page.php?8> (aplūkots 2010. gada 14. aprīlis).
5. [B.a.] Skaidrojošā vārdnīca. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/sv/> (aplūkots 2010. gada 18.aprīlī).
6. Beatie T. Labor of Love. http://advocate.com/Society/Commentary/Labor_of_Love/ (aplūkots 2010. gada 16. aprīlī).
7. Latvijas Republikas 7.Saeimas ziemas sesijas trešā sēde, 2002.gada 31.janvārī. Pieejams: http://www.saeima.lv/steno/2002/st_3101/st3101.htm (aplūkots 2010.gada 10.maijā).
8. Life Issue Institute. <http://www.lifeissues.org/abortion/index.html> (aplūkots 2010. gada 16.aprīlī).

Pielikumi

Vainas formas

		Apziņa	Griba
Nodoms (tīši) Krimināllikuma 9.pants.	Tiešs	Apzinās un paredz sekas	Vēlas seku iestāšanos
	Netiešs	Paredz iespējamās sekas	Nevēlas seku iestāšanos, bet ir vienaldzīgs pret to.
Neuzmanība Krimināllikuma 10.pants.	Noziedzīga pašpaļāvība	Paredz seku iestāšanās iespēju	Nevēlas sekas un cer tās novērst
	Noziedzīga nevērība	Neparedz sekas	Vajadzēja un varēja paredzēt seku iestāšanos.
Casus Krimināllikuma 10.panta otrā daļa.	Persona neparedzēja, tai nevajadzēja un tā nevarēja paredzēt savas darbības vai bezdarbības seku iestāšanās iespēju. Šādā gadījumā persona nav sodāma.		

Apliecinu, ka bakalaura darbu esmu uzrakstījis patstāvīgi, izmantojot darbā norādītos avotus, un darbs nav plagiāts.

/Darba autora paraksts, datums/

Bakalaura darbs aizstāvēts:

Bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

2010.gada ____ . _____

un novērtēts ar atzīmi _____

Komisijas priekšsēdētājs _____